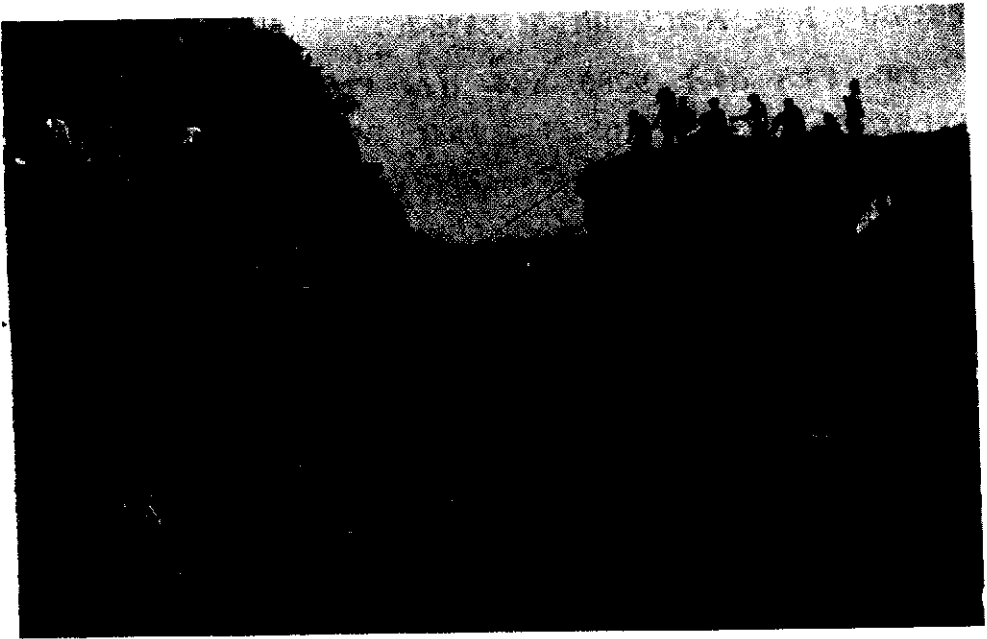

ሰባራ ድልድይ

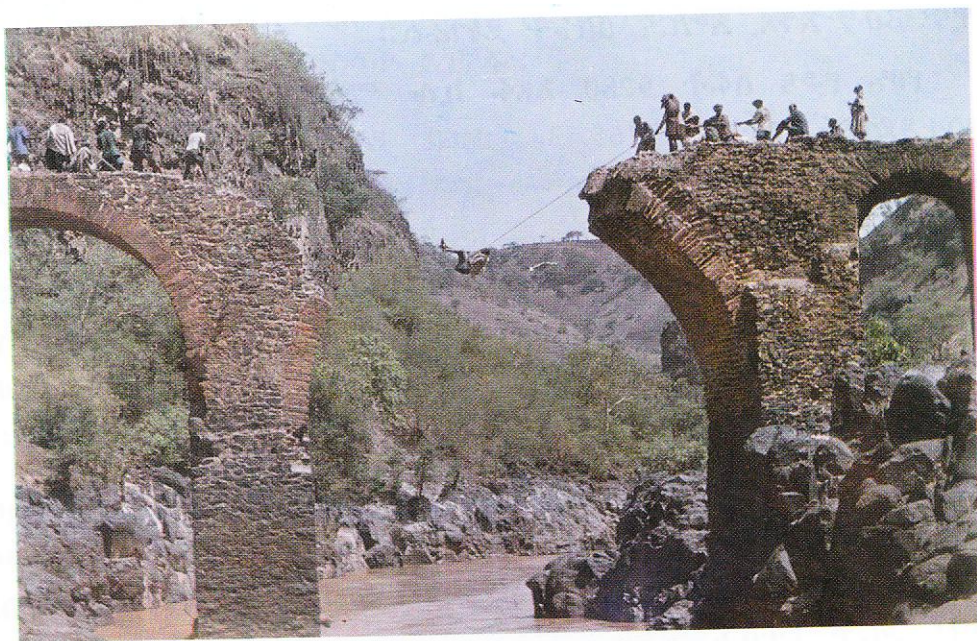
ሰባራ ድልድይ በአባይ ወንዝ ላይ በ17ኛው መቶ ክፍለ ዘመን በአጼ ሱስንዮስ ዘመነ መንግስት የተሰራ ጥንታዊ ድልድይ ነው። ከሞጣ ከተማ ምስራቃዊ አቅጣጫ የሰድስት ሰዓት የእግር መንገድ ርቆ ይገኛል። በአምስቱ አመት የአርበኝነት ዘመን ጠላት በመሸጋገሪያነት እንዳይጠቀምበት አርበኞች ድልድዩን እንዳፈረሱትና ስያሜው ከዚህ ጋር የተያያዘ እንደሆነ ይነገራል። በአሁኑ ጊዜ ከወንዙ ግራና ቀኝ የሚኖረው ህዝብ ከነጓዙ በገመድ ላይ በመንጠላጠል ከድልድዩ አንድ ጫፍ ወደ ሌላው ጫፍ ሲሸጋገር ማየት የዘወትር አስገራሚ ትዕይንት ነው።

ሰባራ ድልድይ

ሰባራ ድልድይ

ሰባራ ድልድይ በአባይ ወንዝ ላይ በ17ኛው መቶ ክፍለ ዘመን በአጼ ሱስንዮስ ዘመነ መንግስት የተሰራ ጥንታዊ ድልድይ ነው። ከሞጣ ከተማ ምስራቃዊ አቅጣጫ የሰድስት ሰዓት የእግር መንገድ ርቆ ይገኛል። በአምስቱ አመት የአርበኝነት ዘመን ጠላት በመሸጋገሪያነት እንዳይጠቀምበት አርበኞች ድልድዩን እንዳፈረሱትና ስያሜው ከዚህ ጋር የተያያዘ እንደሆነ ይነገራል። በአሁኑ ጊዜ ከወንዙ ግራና ቀኝ የሚኖረው ህዝብ ከነጓዙ በገመድ ላይ በመንጠላጠል ከድልድዩ አንድ ጫፍ ወደ ሌላው ጫፍ ሲሸጋገር ማየት የዘወትር አስገራሚ ትዕይንት ነው።

ሰባራ ድልድይ

7. አዊ

አዊ የኩሽ ወገን ከሆነው የአገው ህዝቦች ውስጥ የአንዱ ስም ነው። የአዊ ህዝብ በአማራ ብሄራዊ ክልል ውስጥ በዞን ደረጃ ተዋቅረው ራሳቸውን በራሳቸው እንዲመሩ ከተደረጉት ጥቂት ብሄረሰቦች ውስጥ አንዱ ሲሆን ዞኑ የአዊ መስተዳድር ዞን ተብሎ ይጠራል። የአዊ ዞን ከአማራ ክልል ደቡባዊ ምዕራብ አቅጣጫ ይገኛል። ቀድሞ ኮሶ በር በመባል ትታወቅ የነበረችው የዞኑ ርዕሰ ከተማ አሁን እንጅባራ ትባላለች። ከአዲስ አበባ ባህርዳር በማርቆስ መስመር ከአዲስ አበባ 450 ኪሎ ሜትር ርቀት ላይ ትገኛለች። የአዊ ዞን በሰሜንና በምስራቅ የምዕራብ ጉጃምና የሰሜን ጉንደር ዞኖች፣ በደቡብ የምዕራብ ጉጃም ዞንና የኦሮሚያ ብሄራዊ ክልል፣ በምዕራብ ደግሞ የቤኒሻንጉል ጉሙዝ ብሄራዊ ክልል ያዋስኑታል። በዞኑ የአብዛኛው ህዝብ የአፍ መፍቻ ቋንቋ አዊኛ ይሁን እንጂ አማርኛ በስፋት ይነገራል።

የዞኑ የቆዳ ስፋት 9280 አጻፋ ኪሎ ሜትር ሲሆን በአምስት የወረዳ መስተዳድሮች የተከፈለ 765,534 ህዝብ ይኖርበታል ተብሎ ይገመታል። ከዚህም ውስጥ ከ90.5% ያላነሰው ህዝብ የገጠር ነዋሪ ነው። የዞኑ መልክዓ ምድራዊ አቀማመጥም አልፎ አልፎ ከባህር ወለል በላይ እስከ 2920 ሜትር ከሚደርሱት እንፊዲ፣ አሰም፣ ዚራኪ፣ ገምበሃ እና ቻዣ ከሚባሉ ተራሮችና ሰንሰለታማ ጋራዎች በስተቀር አብዛኛው ሜዳማና ለልማት ምቹ የሆነ በአመዛኙ ወይና ደጋ የአየር ንብረት ያለው ነው። አመታዊ አማካይ የዝናብ መጠኑ ከ1000 እስከ 3000 ሚሊ ሜትር፣ ሙቀቱ ደግሞ 16.5 ዲግሪ ነው።

በውሃ ሃብት በኩል ለተለያዩ ጥቅም ሊውሉ የሚችሉ ወንዞች፣ ፏፏቴዎችና ሀይቆች ይገኛሉ። ከደጋማ አካባቢ መንጭተው ወደ ቆላው የሚወርዱት አዩ፣ ዶራ፣ አጣም፣ ዲም፣ ግዛኒ የተባሉና ሌሎች ወንዞች ትስኪ፣ ፋንግ፣ ጋርች የተሰኙ ፏፏቴዎችን በመፍጠር የተመልካችን ቀልብ በእጅጉ ሊስቡ የሚችሉ ውብና ማራኪ የቱሪስት መስህብ ሀብቶች ናቸው። በአመቺ መዳረሻ ላይ ጥቅጥቅ ባሉ ደኖች የተከበቡት ዘንገና እና ጥርባ የሚባሉ ሀይቆች ገና ጥቅም ላይ ካልዋሉት የዞኑ የውሃ ሃብቶች ዋነኞቹ ናቸው።

በአዊ ዞን ከሚገኘው የተፈጥሮ ደን አብዛኛው እጅ የአጣንና የሙጫ ዛፍ ሲሆን በርካታ የዱር እንስሳትና አዕዋፍ በውስጡ ይገኛሉ። ከክርስ ምድር ሃብቶች ደግሞ አሸዋ፣ የማዕድን ውሃ፣ እብነበረድ፣ ኖራና የድንጋይ ከሰል በቅድሚያ የሚጠቀሱት ናቸው።

ትስኪ ፏፏቴ

ያትስኪ ፏፏቴን የሚፈጥሩት አዊሲ እና ግዛኒ የተባሉ ሁለት ትላልቅ ወንዞች ናቸው። እነኚህ ወንዞች ከየሚመነጨበት ስፍራ ተነስተው ረጅም ርቀት ሳይገናኙ ከፈሰሱ በኋላ አንድ ሳይ በመደባለቅ ጥልቀቱ 180 ሜትር ወደሚገመት ገደል እየተገማሸሩ ሲወርዱ የትስኪን ፏፏቴ ይፈጥራሉ። በፏፏቴው ትመት የሚፈጠረው ነጐድጓዳዊ ድምፅ፣ እየወደቀ በሚነሳው የውሃ ራጨት ሳቢያ አካባቢውን የሚሸፍነው ነጭ ጉምና ከፏፏቴው ስር የሚፈጠረው ባለሀብረ ቀለሙ ያቀስተ ዳመና መቀነት መንፈስን ይማርካሉ።

ከፏፏቴው ፊት ለፊት የሚገኘው ሸለቆ ግራና ቀኝ በተፈጥሮ ደን ያኒጠ ሲሆን በውስጡም ሰስ፣ የምኒሊክ ድኩሳ፣ ጥቁር ጦጣ፣ ጉሬዛ፣ ዝንጀሮ፣ ጥርኝ፣ ቀይ ቀበሮና ሌሎች የዱር እንስሳት ይገኛሉ።

ትስኪ ፏፏቴ

ትስኪ ፏፏቴ

ያትስኪ ፏፏቴን የሚፈጥሩት አዊሲ እና ግዛኒ የተባሉ ሁለት ትላልቅ ወንዞች ናቸው። እነኚህ ወንዞች ከየሚመነጨበት ስፍራ ተነስተው ረጅም ርቀት ሳይገናኙ ከፈሰሱ በኋላ አንድ ላይ በመደባለቅ ጥልቀቱ 180 ሜትር ወደሚገመት ገደል እየተገማሸፉ ሲወርዱ የትስኪን ፏፏቴ ይፈጥራሉ። በፏፏቴው ትመት የሚፈጠረው ነጐድንዳዊ ድምፅ፣ እየወደቀ በሚነሳው የውሃ ራጨት ሳቢያ አካባቢውን የሚሸፍነው ነጭ ጉምና ከፏፏቴው ስር የሚፈጠረው ባለሀብረ ቀለሙ የቀስተ ዳመና መቀነት መንፈስን ይማርካሉ።

ከፏፏቴው ፊት ለፊት የሚገኘው ሸለቆ ግራና ቀኝ በተፈጥሮ ደን ያጌጠ ሲሆን በውስጡም ሰስ፣ የምኒሊክ ድኩላ፣ ጥቁር ጦጣ፣ ጉሬዛ፣ ዝንጀሮ፣ ጥርኝ፣ ቀይ ቀበሮና ሌሎች የዱር እንስሳት ይገኛሉ።

ትስኪ ፏፏቴ

ወደ ትስኪ ፏፏቴ ለመጓዝ ሁለት አማራጮች አሉ። እነዚህም ከዳንግላ ትስኪና ከእንጅባራ ትስኪ ናቸው። የመጀመሪያውን አማራጭ በመጠቀም በበጋ ወራት ፏፏቴው ድረስ በመኪና መጓዝ ይቻላል። የዚህ መንገድ ርቀት 38 ኪ.ሜ. የሚደርስ ሲሆን በክረምት ወራት ግን እስከ 21 ኪ.ሜ. በመኪና፣ ቀሪውን 17 ኪ.ሜ. ደግሞ በእግር ወይም በፈረስ መጓዝ ይቻላል። በሁለተኛ የጉዞ አማራጭ በመጠቀም ከእንጅባራ ወደ መተከል በሚያመራው ዋና መንገድ እስከ ቅዳምጃ ከተማ ድረስ ከተጓዙና በሰሜን ምዕራብ አቅጣጫ 16 ኪ.ሜ. ከሸፈኑ በኋላ ትስኪ ፏፏቴ ይደርሳሉ። በበጋ እስከ ፏፏቴው በመኪና መጓዝ ይቻላል፤ በክረምት ግን የመጨረሻውን 16 ኪ.ሜ. ወይም በእግር አሊያም በፈረስ መጓዝ ይጠይቃል። ቀለል ላለ የእግር ጉዞና ከመንገዱ ግራና ቀኝ የሚገኙትን አኘኒ እና ዱኩማ በመባል የሚታወቁትን የተፈጥሮ ደኖች፣ በውስጣቸው ያሉትን አዕዋፍና የዱር እንስሳት እያደነቁ ለመጓዝ ይህ መስመር ይመረጣል።

የትስኪ ፏፏቴ ከ75 ሜጋ ዋት ያላነበ የሃይድሮ ኤሌክትሪክ ሃይል ማመንጨት እንደሚችል የባለሙያዎች ግምት አለ። ከግዛኒ ወንዝ በቅርብ ርቀት የሚገኘውንና ጥምብል የተሰኘውን ወንዝ በማደባለቅ የፏፏቴውን ሃይል መጨመር እንደሚቻልም ባለሙያዎች ይናገራሉ። ይህም በአካባቢው ለሚደረግ ኢንቨስትመንት ደህና መሠረት ሊሆን እንደሚችል ይታወቃል።

ዚምቢሪ

ፋግታ ለኮማ በተባለው የዞኑ ወረዳ ውስጥ ዚምቢሪ የተሰኘ ለጥ ያለና ሰፊ ረግረጋማ ሜዳ አለ። ዚምቢሪ ከወረዳው ዋና ከተማ ከአዲስ ቅዳም በስተምዕራብ አቅጣጫ 3 ኪ.ሜ. ርቀት ላይ የሚገኝ ሲሆን የጥምብል ወንዝ መሀል ለመሀል አቋርጦት ያልፋል። በወንዙና በረግረጉ ሜዳ ላይ በርካታ ዝርያ ያላቸው የተለያዩ አዕዋፍ ይታያሉ። በህብር የሚያዘሙት ጥዑም ዜማ መንፈስን ከማስደሰቱ ባሻገር አዕዋፍን መመልከትና ማጥናት ለሚሹ ጉብኝዎችና ተመራማሪዎች ምቹ ስፍራ ነው።

ዘ.ምበ.ሪ

ዘንገና ሃይቅ

የዘንገና ሃይቅ በባንጃ ሺኩዳድ ወረዳ፣ ቸውሳ ቀበሌ ገበሬ ማህበር ውስጥ በደብረማርቆስ መስመር ከአዲስ አበባ ባህርዳር በሚወስደው መንገድ ዳር ላይ በቅርብ ርቀት ይገኛል። ዘንገና ከአዲስ አበባ 445 ኪ.ሜ. የሚርቅ ሲሆን ከመንገዱ ዳር እስከ ሃይቁ ዳርቻ ያለውን ኮረብታማ መንገድ ያለ ምንም ድካም በእግር ወይም በመኪና መውጣት ይቻላል። በተጨማሪም የሃይቁን ዙሪያ እየተዘዋወሩ ለመመልከት የሚያስችል የመኪና መንገድ አለው።

ምንም እንኳ ትክክለኛውን አሃዛዊ መረጃ ለማስቀመጥ ቢያዳግት የዘንገና ሃይቅ ጥልቀት 160 ሜትር፣ ስፋቱ ደግሞ 0.54 አጻፋ ኪ.ሜ እንደሆነ አንዳንድ የመጀመሪያ ደረጃ ጥናቶች ይጠቁማሉ። በሃይቁ አቅራቢያ በደን የተሸፈኑ ተራሮችና በርካታ ዋሻዎች ይገኛሉ። በሃይቁ ውስጥ ከቅርብ ጊዜ ወዲህ ጥቂት የአሳ ዝርያዎች በመራባት ላይ ናቸው። የቦታው አመቺነት በባለሙያዎች ከተረጋገጠ በአሳ ሃብት ልማት ለሚሰማሩ ኢንቨስተሮች ምቹ እንደሆነ ይታመናል።

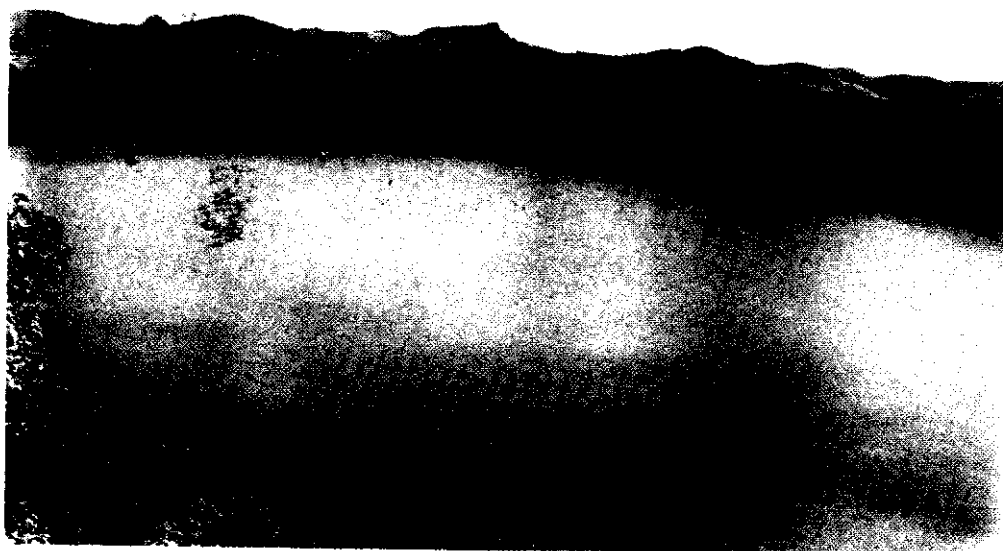

ዚምቢሪ

ዘንገና ሃይቅ

የዘንገና ሃይቅ በባንጃ ሺኩዳድ ወረዳ፣ ቸውሳ ቀበሌ ገበሬ ማህበር ውስጥ በደብረማርቆስ መስመር ከአዲስ አበባ ባህርዳር በሚወስደው መንገድ ዳር ላይ በቅርብ ርቀት ይገኛል። ዘንገና ከአዲስ አበባ 445 ኪ.ሜ. የሚርቅ ሲሆን ከመንገዱ ዳር እስከ ሃይቁ ዳርቻ ያለውን ኮረብታማ መንገድ ያለ ምንም ድካም በእግር ወይም በመኪና መውጣት ይቻላል። በተጨማሪም የሃይቁን ዙሪያ እየተዘዋወሩ ለመመልከት የሚያስችል የመኪና መንገድ አለው።

ምንም እንኳ ትክክለኛውን አሃዛዊ መረጃ ለማስቀመጥ ቢያዳግት የዘንገና ሃይቅ ጥልቀት 160 ሜትር፣ ስፋቱ ደግሞ 0.54 አጻፋ ኪ.ሜ እንደሆነ አንዳንድ የመጀመሪያ ደረጃ ጥናቶች ይጠቁማሉ። በሃይቁ አቅራቢያ በደን የተሸፈኑ ተራሮችና በርካታ ዋሻዎች ይገኛሉ። በሃይቁ ውስጥ ከቅርብ ጊዜ ወዲህ ጥቂት የአሳ ዝርያዎች በመራባት ላይ ናቸው። የቦታው አመቺነት በባለሙያዎች ከተረጋገጠ በአሳ ሃብት ልማት ለሚሰማሩ ኢንቨስተሮች ምቹ እንደሆነ ይታመናል።

ዘንገና ሃይት

አገው ግምጃ ቤት ማርያም

የአገው ግምጃ ቤት ማርያም ገዳም የተመሰረተችው በተለምዶ «ገዲቁ» እየተባለ በሚጠሩት ቀዳማዊ አፄ ዮሐንስ ዘመነ መንግስት (1660-1674) ነው። ይህች ታቦት ንጉሱ ከመናገሻቸው ከጌንደር እየተነሱ ያደርጉት በነበረው የመስፋፋት ዘመቻ ሁሉ አጅባቸው የምትሄድና ለንጉሱ ድል አድራጊነት ተአምራትን ትሰራ እንደነበር የቤተክርስቲያን መረጃዎች የሚመሰክሩላት ነች።

ለገዳሟ መመስረት (መተክል) ዋናው ምክንያት ገዳሟ አሁን በተተከለችበት አካባቢ ይኖር የነበረውን ክርስትናን የተቀበለ ህዝብ ክርስትናን ያልተቀበለ «አረመኔ» የሚያስመስል የተሳሳተ መረጃ ለንጉሱ በመድረሱ ንጉሱ ህዝቡን እንዳመፀኛ በመቁጠር አላግባብ በወሰዱት የጭፍጨፋ እርምጃ መፀፀታቸው ሲሆን አዝማቻቸውንና የግምጃ ቤት ማርያም ገዳም ታቦትን ተክለ ሃይማኖት ከተባሉ የታቦቷ ተሸካሚ የሰብከት ካህን ጋር በካሣ መልክ ለህዝቡ ሠጥተዋል። ከቤተክርስቲያኗ መተክል በኋላ ድሙ በመባል ይጠራ የነበረው

ዘንገና ሃይቅ

አገው ግምጃ ቤት ማርያም

የአገው ግምጃ ቤት ማርያም ገዳም የተመሰረተችው በተለምዶ «ዓዲቁ» እየተባለ በሚጠሩት ቀዳማዊ አዲ ዮሐንስ ዘመነ መንግስት (1660-1674) ነው። ይህች ታቦት ንጉሱ ከመናገሻቸው ከጌንደር እየተነሱ ያደርጉት በነበረው የመስፋፋት ዘመቻ ሁሉ አጅባቸው የምትሄድና ለንጉሱ ድል አድራጊነት ተአምራትን ትሰራ እንደነበር የቤተክርስቲያን መረጃዎች የሚመሰክሩላት ነች።

ለገዳሟ መመስረት (መተከል) ዋናው ምክንያት ገዳሟ አሁን በተተከለችበት አካባቢ ይኖር የነበረውን ክርስትናን የተቀበለ ህዝብ ክርስትናን ያልተቀበለ «አረመኔ» የሚያስመስል የተሳሳተ መረጃ ለንጉሱ በመድረሱ ንጉሱ ህዝቡን እንዳመፀኛ በመቁጠር አላግባብ በወሰዱት የጭፍጨፋ እርምጃ መፀፀታቸው ሲሆን አዝማቻቸውንና የግምጃ ቤት ማርያም ገዳም ታቦትን ተክለ ሃይማኖት ከተባሉ የታቦቷ ተሸካሚ የስብከት ካህን ጋር በካሳ መልክ ለህዝቡ ሠጥተዋል። ከቤተክርስቲያኗ መተከል በኋላ ድሙ በመባል ይጠራ የነበረው

ስፍራ የግምጃ ቤት ማርያም ከተማ ተብሎ ተሰየመ። ቤተክርስቲያኗን ከጉንደሯ ግምጃ ቤት ማርያም ለመለየት አገው የሚል ቅፅል በማስቀደም የአገው ግምጃ ቤት ማርያም ተብላ ትጠራለች። አካባቢው በአዊኛ ቋንቋ አሁንም ቢሆን ድሙ እየተባለ ይጠራል።

የአገው ግምጃ ቤት ማርያም የምትታወቀው በረጅም የእድሜ ባለፀጋነቷ ብቻ አይደለም። ጣሊያን ሀገራችንን ወርሮ የበርካታ አብያተ ክርስቲያናት ቅርሶችን በዘረፈበትና ባቃጠለበት ወቅት እንኳ ምንም ዓይነት የጠላት ጥቃት ስላልደረሰባት ገዳሚ የበርካታ ጥንታዊ ቅርሳ ቅርስና መዛግብት ባለቤት በመሆኗ የተለያዩ ታሪካዊና ባህላዊ ጥናቶችን ለማካሄድ የሚረዱ መረጃዎችን ይዛለች። የብራና፣ ፅሁፎቹና የግድግዳ ስዕሎቹ፣ የሣንቃና መስኮቶቹ አቀራረብና አገጣጠም የጥንት አባቶቻችን የሥነ-ጥበብና የሥነ-ህንፃ ችሎታ የቱን ያህል የረቀቀ እንደነበር የሚጠቁሙ ናቸው። ቤተክርስቲያኗን የተለየ የሚያደርጋት ሌላው ነገር ደግሞ ምናልባትም በጠላት ወረራ ጊዜ ለቅርሶቿ መደበቂያ ሳያገለግል አልቀረም የሚባልለት የቤተክርስቲያኗ መቅደስ በዋሻ ላይ የተቀመጠ መሆኑ ነው።

የአገው ግምጃ ቤት ማርያም ከተማ ከአዲስ አበባ እንጅባራ ሊደረስ ሰባት ኪሎ ሜትር ሲቀር በግምት 443 ኪሎ ሜትር ላይ ከሣ የምትባል ትንሽ ከተማ ሲደርሱ ወደ ደቡብ ምዕራብ በመታጠፍ ዘጠኝ ኪሎ ሜትር ርቀት ላይ ትገኛለች። ወደ ከተማው ለመድረስ በጋ ከክረምት የሚያገለግል የመኪና መንገድ አለ። የአገው ግምጃ ቤት ማርያም ገዳምም እዚሁ ከተማ ውስጥ ትገኛለች።

ጥርባ ሃይቅ

በአንከሻ ጓጉሣ ወረዳ ሥሥቱ ጥርባ በተባለ ቀበሌ ገበሬ ማህበር ውስጥ የሚገኘው ጥርባ ሃይቅ ከአገው ግምጃ ቤት ማርያም ስድስት ኪሎ ሜትር ርቀት ላይ ይገኛል። ሃይቁን ለማግኘት በበጋ ሃይቁ ድረስ በመኪና መሄድ የሚቻል ሲሆን በክረምት ግን የሃያ ደቂቃ ያህል የእግር ጉዞ አለው። ከከሣ ከተማ ወደ አገው ግምጃ ቤት ማርያምና ጥርባ ሃይቅ መታጠፊያ አምስት ኪሎ ሜትር ርቀት በኋላ ቁጥራቸው ከሃያ የማያንሱ እጅግ በጣም አስገራሚ የሆኑ የዳንጉላ የተፈጥሮ ዋሻዎች ይገኛሉ። ከአገው ግምጃ ቤት ማርያም ትንሽ ወጣ ብሎ ያአዱና የተሰኘ የማዕድን ውሃ (በአካባቢው አጠራር የአምቦ ውሃ) ይገኛል።

የጥርባ ሃይቅ ውሃ አረንጓዴ መልክ ያለው ሲሆን ጥልቀቱ 155 ሜትር እንደሆነ ይገመታል። በዙሪያው ባሉት ደኖች ውስጥ የሚገኙት የተለያዩ የዱር እንስሳት፣ አብያተክርስቲያናትና ቅርሶቻቸው፣ እንዲሁም ከሃይቁ ማዶ በረዥም ርቀት የሚታዩት የፊዲ እና የቻገሮ ሰንሰለታማ ተራሮች ለአካባቢው ልዩ ውበትን የሚሰጡ ማራኪ የመስህብ ሃብቶች ናቸው።

ጥርባ ሃይቅ

የፕሮባ ሃይቅ ውሃ አረንጓዴ መልክ ያለው ሲሆን ፕላቀቱ 155 ሜትር እንደሆነ ይገመታል። በዙሪያው ባሉት ደኖች ውስጥ የሚገኙት የተለያዩ የጹር እንስሳት፣ አብያተክርስቲያናትና ቅርሶቻቸው፣ እንዲሁም ከሃይቁ ማዶ በረዥም ርቀት የሚታዩት የፊዲ እና የቻዣ ሰንሰለታማ ተራሮች ለአካባቢው ልዩ ውበትን የሚሰጡ ማራኪ የመስህብ ሃብቶች ናቸው።

ፕሮባ ሃይቅ

8. ምዕራብ ጉጃም

ከአማራ ብሄራዊ ክልል አስር ዞኖች ውስጥ አንዱ የምዕራብ ጉጃም ዞን ነው። ዞኑ በባህር ዳር ከተማ ዙሪያ በተለያዩ ርቀት የሚገኙ የተለያዩ ወረዳዎችን የያዘ ነው። የምዕራብ ጉጃም ዞን ርዕሰ ከተማ ባህር ዳር ናት። «ታሪካዊ የጉዞ መስመር» በመባል የሚታወቀውን የጉብኝት ቀጣና ተከትለው የሚመጡ ጉብኚዎች በባህር ዳር ከተማ ቆይታ ሳያደርጉ ወይም ውለው ሳያድሩ አይሄዱም።

የባህር ዳር ከተማ በጣና ሃይት ደቡባዊ ጫፍ ከባህር ወለል 1830 ሜትር ከፍታ ላይ ትገኛለች። አማካይ ሙቀቷ 17.5 ዲግሪ ሴንቲግሬድ ሲሆን ከአንድ መቶ ሺህ ህዝብ በላይ እንደሚኖርባት ይገመታል። ከተማዋ የክልሉ ርዕሰ መዲናም በመሆኗ በርካታ የመንግሥትና መንግሥታዊ ያልሆኑ ድርጅቶች፣ የትምህርት ተቋማት፣ ባንኮችና የመድሀን ድርጅቶች፣ አስጉብኚ ድርጅቶችና የጉዞ ወኪሎች፣ ሆቴሎችና የንግድ ተቋማት፣ ወዘተ ይገኙባታል። ጣና፣ ግዮንና ድብ አንበሳ በሚል መጠሪያ የሚታወቁት ሆቴሎች በጉብኚዎች የሚዘወተሩ ጥሩ ደረጃ ያላቸው ናቸው። የጣናና የግዮን ሆቴሎች የሃይቁን ዳርቻ የሚጋሩና ሰፊ ግቢ ያላቸው በመሆኑ ድንኳን ጥለው በካምፕ ለሚሰፍሩ ቱሪስቶች ምቹ ናቸው። በሦስቱም ሆቴሎች ግቢ የአስጉብኚ ድርጅቶች አድራሻዎችና የስጦታ ዕቃ ሰቆች አሉ። በተጨማሪም የድብ አንበሳ ሆቴል የራሱ የሆነ አስጉብኚ ድርጅት አለው።

የባህር ዳር ከተማን በቅርብ ርቀት ከላይ ቁልቁል ለመመልከት ተመራጩ ስፍራ የቤዛዊት ኮረብታ ነው። የቤዛዊት ኮረብታ በከተማዋ ምስራቃዊ ዳርቻ 5 ኪ.ሜ. ርቀት ላይ ይገኛል። በእግር በመጓዝ አሊያም በመኪና ወይም በብስክሌት ወደ ኮረብታው መድረስ ይቻላል። በኮረብታው ላይ አጼ ኃይለ ሥላሴ በ1959 ዓ.ም. ያሰሩት የቤዛዊት ቤተመንግስት ይገኛል። ቤዛዊት ኮረብታ ላይ በመሆን እስከተወሰነ ርቀት የአባይን ወንዝ ጠመዝማዛ ገዞ፣ በወንዙ ውስጥ የሚንበጫረቁ ጉማሬዎችንና የተለያዩ አዕዋፋትን መመልከት ይቻላል።

ጢስ አባይ ፏፏቴ

ጢስ አባይ ፏፏቴ ከባህር ዳር በስተምስራቅ 30 ኪ.ሜ. ርቀት ላይ ከጢስ አባይ ከተማ አጠገብ ይገኛል። በ400 ሜትር ስፋት በግምት ከ40 እስከ 50 ሜትር ጥልቀት ወዳለው ገደል የሚወረወረው ጢስ አባይ ፏፏቴ እጅግ አስገራሚና አስደሳች ከሆኑት የተፈጥሮ ክስተቶች አንዱ ነው። እየተግመለመለ ወደ ገደሉ ከሚወርደው ውሃ የሚፈጠሩት ብናኝ የውሃ ፍንጣሪዎች አካባቢውን በጢስ የተሸፈነ ያስመስሉታል። የፏፏቴው ነጐድንዳማ ድምፅ፣ የአካባቢው ልምላሜ፣ በተወሰነ የጊዜ ልዩነት ብልጭ እያለ የሚጠፋው ቀስተ ደመና ልዩ የመንፈስ ፍስሃ ናቸው።

ከባህር ዳር ጢስ አባይ ከተማ ድረስ ደህና የመኪና መንገድ አለ። ከከተማዋ ወደ ፏፏቴው ለመሄድ ደግሞ ሁለት አማራጮች አሉ። አንደኛውን አማራጭ በመጠቀም ከጢስ አባይ ከተማ 1.5 ኪ.ሜ. ያህል በመኪና በመጓዝ ለመኪና ማቆሚያ ከተዘጋጀው ቅጥር ግቢ ከደረሱ በኋላ ቁልቁለትና አቀብት በሆነው የእግር መንገድ ለ20 ደቂቃ ተጉዘው ፏፏቴው አጠገብ መድረስ ይቻላል። በቁልቁለቱ ማብቂያና በዳገቱ መጀመሪያ ላይ በ17ኛው ክፍለ ዘመን በአጼ ሱስንዮስ ዘመነ መንግስት እንደተሰራ የሚነገርለት ድልድይ አለ። የአላታ ድልድይ በመባል ይታወቃል። በአባይ ወንዝ ላይ የተሰራው የመጀመሪያው ድልድይ እንደሆነም ይታመናል።

ጢስ አባይ ፏፏቴ

ጢስ አባይ ፏፏቴ ከባህር ዳር በስተምስራቅ 30 ኪ.ሜ. ርቀት ላይ ከጢስ አባይ ከተማ አጠገብ ይገኛል። በ400 ሜትር ስፋት በግምት ከ40 እስከ 50 ሜትር ጥልቀት ወዳለው ገደል የሚወረወረው ጢስ አባይ ፏፏቴ እጅግ አስገራሚና አስደሳች ከሆኑት የተፈጥሮ ክስተቶች አንዱ ነው። እየተግመለመለ ወደ ገደሉ ከሚወርደው ውሃ የሚፈጠሩት ብናኝ የውሃ ፍንጣሪዎች አካባቢውን በጢስ የተሸፈነ ያስመስሉታል። የፏፏቴው ነጉድጓዳማ ድምፅ፣ የአካባቢው ልምላሜ፣ በተወሰነ የጊዜ ልዩነት ብልጭ እያለ የሚጠፋው ቀስተ ደመና ልዩ የመንፈስ ፍስሃ ናቸው።

ከባህር ዳር ጢስ አባይ ከተማ ድረስ ደሀና የመኪና መንገድ አለ። ከከተማዋ ወደ ፏፏቴው ለመሄድ ደግሞ ሁለት አማራጮች አሉ። አንደኛውን አማራጭ በመጠቀም ከጢስ አባይ ከተማ 1.5 ኪ.ሜ. ያህል በመኪና በመጓዝ ለመኪና ማቆሚያ ከተዘጋጀው ቅጥር ግቢ ከደረሱ በኋላ ቁልቁለትና አቀበት በሆነው የእግር መንገድ ለ20 ደቂቃ ተጉዘው ፏፏቴው አጠገብ መድረስ ይቻላል። በቁልቁለቱ ማብቂያና በዳገቱ መጀመሪያ ላይ በ17ኛው ክፍለ ዘመን በአጼ ሱስንዮስ ዘመነ መንግስት እንደተሰራ የሚነገርለት ድልድይ አለ። የአላታ ድልድይ በመባል ይታወቃል። በአባይ ወንዝ ላይ የተሰራው የመጀመሪያው ድልድይ እንደሆነም ይታመናል።

ሁለተኛው አማራጭ ወንዙን ከአካባቢው በሚሰራ የደንገል (ፓፓይረስ) ጀልባ በማቋረጥ ወደ ፏፏቴው የሚወስደው መንገድ ነው። ይህን አማራጭ ለመጠቀም ከዋናው መንገድ ሰሜናዊ ምዕራብ አቅጣጫ ገበያውን አቋርጦ የአገሬው ህዝብ ወንዙን በጀልባ ከሚያቋርጥበት ስፍራ መድረስ ያስፈልጋል። በዚህ መንገድ ወደ ፏፏቴው ለመዝለቅ ከ30 እስከ 40 ደቂቃ ይፈጃል። ለጀልባ አገልግሎት የተወሰነ ተመን ባይኖርም በነፍስ ወከፍ ከብር 5 እስከ ብር 10 ይከፈላል። የመልስ ጉዞን በሁለቱም አማራጮች በኩል ማድረግ ይቻላል።

የአላታ ድልድይ

በአሁኑ ጊዜ ጢስ አባይ ፏፏቴ የሚገኝበት አካባቢ «የጢስ አባይ የተፈጥሮ ፓርክ» በሚል ስያሜ በህግ እንዲጠበቅ ጥረት እየተደረገ ነው። ከጊዜ ወደ ጊዜ ቁጥሩ እየተበራከተ የመጣውን የአገር ውስጥና የውጭ አገር ጉብኚን ስርዓት ባለው መንገድ ለማስተናገድና የመረጃ አገልግሎት ለመስጠት በምዕራብ ጉጃም ባህል፣ ቱሪዝምና ማስታወቂያ መምሪያ ስር የሚተዳደር የቱሪስት መረጃ ማዕከል በጢስ አባይ ከተማ እንዲቋቋም ተደርጓል። ፏፏቴውን ለመጉብኘት በትድሚያ በመረጃ ማዕከሉ በመገኘት የመግቢያ ክፍያውን መክፈል ያስፈልጋል። የክፍያው ተመን በየጊዜው የሚሻሻል ቢሆንም አሁን በስራ ላይ ያለው የሚከተለው ነው።

ሁለተኛው አማራጭ ወንዙን ከአካባቢው በሚሰራ የደንገል (ፓፓይረስ) ጀልባ በማቋረጥ ወደ ፏፏቴው የሚወስደው መንገድ ነው። ይህን አማራጭ ለመጠቀም ከዋናው መንገድ ሰሜናዊ ምዕራብ አቅጣጫ ገበያውን አቋርጦ የአገሬው ህዝብ ወንዙን በጀልባ ከሚያቋርጥበት ስፍራ መድረስ ያስፈልጋል። በዚህ መንገድ ወደ ፏፏቴው ለመዝለቅ ከ30 እስከ 40 ደቂቃ ይፈጃል። ለጀልባ አገልግሎት የተወሰነ ተመን ባይኖርም በነፍስ ወከፍ ከብር 5 እስከ ብር 10 ይከፈላል። የመልስ ጉዞን በሁለቱም አማራጮች በኩል ማድረግ ይቻላል።

የአገላታ ድልድይ

በአሁኑ ጊዜ ጢስ አባይ ፏፏቴ የሚገኝበት አካባቢ «የጢስ አባይ የተፈጥሮ ፓርክ» በሚል ስያሜ በህግ እንዲጠበቅ ጥረት እየተደረገ ነው። ከጊዜ ወደ ጊዜ ቁጥሩ እየተበራከተ የመጣውን የአገር ውስጥና የውጭ አገር ጎብኚን ስርዓት ባለው መንገድ ለማስተናገድና የመረጃ አገልግሎት ለመስጠት በምዕራብ ጎጃም ባህል፣ ቱሪዝምና ማስታወቂያ መምሪያ ስር የሚተዳደር የቱሪስት መረጃ ማዕከል በጢስ አባይ ከተማ እንዲቋቋም ተደርጓል። ፏፏቴውን ለመጎብኘት በቅድሚያ በመረጃ ማዕከሉ በመገኘት የመግቢያ ክፍያውን መክፈል ያስፈልጋል። የክፍያው ተመን በየጊዜው የሚሻሻል ቢሆንም አሁን በስራ ላይ ያለው የሚከተለው ነው።

ለአገር ውስጥ ጉብኚ በነፍስ ወከፍ		በቡድን ተደራጅተው ለሚ መጡ የአገር ውስጥ ጉብኚ ዎች በነፍስ ወከፍ	ለውጭ አገር ጉብኚ በነፍስ ወከፍ	
ለሠራተኛ	ለተማሪ	ብር 1.50	ተማሪ ላልሆኑ	ለተማሪ
ብር 3	ብር 1		ብር 15	ብር 5

ከጢስ አባይ ከተማ በስተምዕራብ 7 ኪ.ሜ. ርቀት ላይ በሚገኘውና የጉሜ በሚል መጠሪያ በሚታወቀው ኮረብታ ላይ ከአንድ አለት ተፈልፍላ የተሰራችው የደንጊያ ዴቤሎ ቤተክርስቲያን ትገኛለች። የአካባቢው አዛውንት ቤተክርስቲያኗ በአጼ ላሊበላ ዘመን ተፈልፍላ እንደተሰራች ይናገራል። አንዳንድ ጊዜ ኮረብታውንም የላስታ ኮረብታ እያሉ ይጠሩታል። ቤተክርስቲያኗ ለብዙ አመታት ጠፍ ሆና ቆይታ በቅርቡ በቅዱስ ላሊበላ ስም ታቦት ተቀርጾለት አገልግሎት እየሰጠች ትገኛለች።

ከባህር ዳር ከተማ ወደ አዴት በሚወስደው የመኪና መንገድ በቅርብ ርቀት የደብረመዊዕና የገረገራ መንደሮች ይገኛሉ። ከእነዚህ መንደሮች ከአንድ እስከ ሁለት ሰዓት በሚፈጅ የእግር መንገድ ክልል ወስጥ በ17ኛው መቶ ክፍለ ዘመን እንደተሰሩ የሚነገርላቸው ግንብ ጊዮርጊስ፣ ይባባ ግንብና ማርያም ግንብ የሚባሉ የመሬት ላይና የመሬት ውስጥ አብያተመንግስታት ቅሪቶች ሳይታዩ መታለፍ የሌለባቸው ታሪካዊ ስፍራዎች ናቸው። በኢትዮጵያ የቅኔ ትምህርት ስመጥር የሆነው የዋሽራ ማርያም ገዳም ከገረገራ መንደር ምዕራባዊ አቅጣጫ የሦስት ሰዓት የእግር ጉዞ በኋላ ይገኛል።

በአጠቃላይ ባህር ዳርን ማዕከል በማድረግ ወደ ጣና ገዳማት፣ ጉንደርና ላሊበላ ለሚደረግ ጉብኝት አስፈላጊ የሆኑ መረጃዎችን ከባህር ዳር የቱሪስት መረጃ ማዕከል ማግኘት ይቻላል።

የጣና ገዳማት

በኢትዮጵያ ውስጥ ከሚገኙት ሀይቆች ትልቁ የጣና ሃይቅ ነው። ስፋቱ 3600 ካሬ ኪ.ሜ. ሲሆን በውስጡ በሚገኙ ደሴቶችና በዙሪያው በርካታ የአርቶዶክስ ክርስትና ሃይማኖትን የሚከተሉ ገዳማት ይገኛሉ። አንዳንዶቹ ገዳማት ከ700 ዓመት ዕድሜ በላይ ያላቸውና ከተለያዩ የአገሪቱ ክፍሎች የተሰባሰቡ ውድ የታሪክ ቅርሶችና የመካከለኛው ዘመን የኢትዮጵያ ነገስታትን አጽም የያዙ ናቸው። በመሆኑም ገዳማቱ የአገሪቱ ቤተክህነት «ሙዚየም» ናቸው ለማለት ይቻላል።

ደብረማርያም

ከባህር ዳር ከተማ የሰሜን ምስራቅ አቅጣጫን በመያዝ በጀልባ ለሃያ ደቂቃ አሊያም በእግር ለአንድ ሰዓት ተኩል በመጓዝና የአባይን ወንዝ በታንኳ በማቋረጥ የደብረማርያም ገዳም ወደምትገኝበት ደሴት መግባት ይቻላል። የተለያዩ ታሪካዊ ቅርሶችን የያዘው የደብረማርያም ገዳም በአጼ አምደ ጽዮን ዘመነ መንግስት (1307-1337 ዓ.ም.) እንደተመሰረተ ይነገራል።

አካባቢው በሁለት ተጨማሪ ስሞች ይታወቃል። እነዚህም «ጉማሬ ባህር» እና «አባይ ራስ» ይባላሉ። «ጉማሬ ባህር» የተባለው በአካባቢው ጉማሬዎች ስለሚገኙ ሲሆን «አባይ ራስ» የተባለው ደግሞ የአባይ ወንዝ የሀይቁን ውሃ ሰንጥቆ የሚወጣበት ስፍራ በመሆኑ ነው።

ክብራን ገብርኤልና እንጦስ

ከባህር ዳር ከተማ ሰሜን ምዕራብ አቅጣጫ የ45 ደቂቃ የጀልባ ጉዞ በኋላ ብዙም ያልተራራቁ መንትያ ደሴቶች ይገኛሉ። ደሴቶቹ የሚገኙት ማራኪ በሆነ ተፈጥሯዊ የመሬት አቀማመጥ ባለውና በደን በተሸፈነ ኮረብታማ ስፍራ ነው። ደሴቶቹ ክብራን ገብርኤልና እንጦስ በመባል ይታወቃሉ። ክብራን ገብርኤል የወንድ፣ እንጦስ ደግሞ የሴት መናንያን መኖሪያ በመሆን ለብዙ አመታት ቆይተዋል። ይሁን እንጂ በአንዳንድ ችግሮች ምክንያት የእንጦስ መነኮሳት ወደ ሌላ አካባቢ በመሰደዳቸው እስከቅርብ ጊዜ ድረስ ገዳሙ ጠፍ (ባዶ) ሆኖ መቆየቱ ይነገራል። አሁን ግን ቤተክርስቲያን ተሰርቶና የኢየሱስ ታቦት ገብቶ ገዳሙ ወደ ወንዶች ገዳምነት ተለውጧል።

የክብራን ገብርኤል ቤተክርስቲያን መጀመሪያ የተሰራው በአጼ አምደ ጽዮን ዘመነ መንግስት ሲሆን በዳግማዊ ጳዊትና ኋላም በአዲያም ሰገድ ኢያሱ በድጋሚ እንደተሰራ ይነገራል። ቤተክርስቲያኑ በወጉ በተጠረቡ ቀያይ ድንጋዮች የታነጸ ነው። በቤተ መቅደሱ ዙሪያ ከድንጋይ የተጠረቡ 12 አምዶች ይገኛሉ። ከመቅደሱ ግድግዳ ጋር ተያይዞ በተሰራ ክፍል ውስጥ የገዳሙ መስራች የአቡነ ዘዮህንስ መቃብር ይገኛል።

ክብራን ገብርኤል

በደሴቱ አናት ላይ በታነጸው የክብራን ገብርኤል ቤተክርስቲያንና እንዲሁም በአጼ ፋሲል እንደተሰራ በሚነገርለት ዕቃ ቤት ውስጥ በርካታ ታሪካዊ ቅርሶች ይገኛሉ። ከእነዚህም ውስጥ በሀዋርያው ሉቃስ እንደተሳለች የሚነገርላት ስዕለማርያም፣ ከብረት የተሰራው የአቡነ ዘዮህንስ የጸሎት ልብስ፣ የአጼ ኢያሱ አልጋና ሰይፍ፣ የንጉስ ተክለ ሃይማኖት ተደራራቢ አልጋ፣ ከእንጨት የተሰሩ መቅረዝና አገልግል፣ መስቀሎች፣ የገበታ ላይ ስዕሎችና የብራና መጻሕፍት ይገኙባቸዋል። ወደ ክብራን ገብርኤል መግባት የሚፈቀድላቸው ወንዶች ብቻ ናቸው።

ዘጌ

የጣናን ሀይቅ ከምዕራብ ወደ ምስራቅ በመግፋት ተንሰራፍቶ የሚታየው ባህረገብ መሬት (ፔኒንሲዩላ) ዘጌ ይባላል። በቅርብ ርቀት ሆነው ሲመለከቱት ከንፉን ዘርግቶ የተቀመጠ አሞራ ይመስላል። ዘጌ ከባህር ዳር ከተማ 15 ኪ.ሜ. ያህል የሚርቅ ሲሆን በጀልባም አንድ ሰዓት ተኩል ያህል ያስኬዳል። በመኪና ደግሞ ሁለት ሰዓት ይፈጃል። ርቀቱም 23 ኪ.ሜ. እንደሆነ ይገመታል።

በዘጌ ባህረ ገብ ምድር ላይ ሰባት የሚሆኑ አብያተክርስቲያናት ይገኛሉ። እነኚህም መሀል ዘጌ ጊዮርጊስ፣ አቡነ በትረማርያም፣ አዝዋ ማርያም፣ ውራ ኪዳነ ምህረት፣ ደብረስላሴ፣ ይጋንዳ አቡነ ተክለሃይማኖትና ፉሬ ማርያም ይባላሉ። ከመጨረሻዎቹ ሁለቱ በስተቀር ሌሎቹ ገዳማት አነስተኛ ጀልባዎችን ሊያስጠጉ የሚችሉ ወደቦች አሏቸው።

በጣና ሀይቅና በዙሪያው የሚገኙት አብዛኞቹ ገዳማት «ሰባቱ ክዋክብት» በሚል መጠሪያ ከሚታወቁት የሃይማኖት አባቶች ጋር የተሳሰረ ታሪክ አላቸው። መነሻቸው ከተለያዩ የአገሪቱ ክፍሎች እንደሆነ የሚነገርላቸው እነኚህ ጸድቃን የሃይማኖት መሪዎች አቡነ ታዴዎስ፣ አቡነ ዘዮህንስ፣ አቡነ በትረ ማርያም፣ አቡነ ሂሩት አምላክ፣ አቡነ አሳይ፣ አቡነ ዘካርያስና አቡነ ፍቅረ እግዚዮሃንስ ይባላሉ። አቡነ ታዴዎስ ደብረ ማርያምን፣ አቡነ ዘዮሃንስ ክብራን ገብርኤልን፣ አቡነ በትረማርያም ዘጌን፣ አቡነ ሂሩት አምላክ ዳጋ እስጢፋኖስን፣ አቡነ አሳይ ምንዳባን፣ አቡነ ዘካርያስ ደብረ ገሊላን፣ አቡነ ፍቅረ እግዚዮሃንስ ደግሞ ጣና ቂርቆስን እየገደሙ እንዳቀኑ ይነገራል።

ከዘጌ ገዳማት በዕድሜ አንጋፋ እንደሆነ የሚነገርለት የመሃል ዘጌ ጊዮርጊስ ቤተክርስቲያን ነው። ቤተክርስቲያኑ በ13ኛው መቶ ክፍለ ዘመን እንደተመሰረተ የመስራቱን የአቡነ በትረ ማርያምን ገድል ዋቢ በመጥቀስ ካህናቱ ይገልጻል። አቡነ በትረ ማርያም ከሸዋ ልዩ ስሙ ሙገር ከተባለ አካባቢ እንደመጡ ይታመናል።

በመሀል ዘጌ ጊዮርጊስ በርካታ ጥንታዊ ቅርሶች ይገኛሉ። ከብረት የተሰራው የአቡነ በትረ ማርያም የጸሎት ልብስ፣ የጥንት ነገስታትና መኳንንት ስጦታዎች፣ የብራና መጻሕፍት ከቅርሶቹ ጥቂቶቹ ናቸው። ቤተክርስቲያኑ በተለያዩ ጊዜ የመፍረስና እንደገና የመሰራት ዕድል ቢገጥመውም የጥንቱን እደጥበብ የሚመሰክሩ የእንጨት ቅርጾች በመስኮቶቹና በሮቹ ላይ ይታያሉ።

ከጊዮርጊስ ቤተክርስቲያን አጠገብ ጥንታዊ ገጽታቸውን ጠብቀው ከቆዩት ጥቂት ቤተክርስቲያናት መካከል አንዱ የሆነው የበትረ ማርያም ቤተክርስቲያን ይገኛል። ይህ ቤተክርስቲያን አቡነ በትረ ማርያም ካረፉ በኋላ ረዳታቸው በነበሩት በአቡነ በትረሎሚዎስ አማካኝነት በመቃብራቸው ላይ ለመታሰቢያነት የተተከለ ነው። ውስጡ ባማሩ ጥንታዊ የሃይማኖት ስዕሎች ያሸበረቀውና በክብ ቅርጽ ተሰርቶ በባህላዊ የሳር ክፍክፍ የተከደነው የበትረ ማርያም ቤተክርስቲያን የጥንቱን ዘመን የቅርጽ ቅርጽ ጥበብ የሚዘክሩ በሮችና መስኮቶች አሉት።

በጥንታዊ ቅብ ስዕሎች ከሚታወቁት የዘጌ ገዳማት አዝዋ ማርያምና ውራ ኪዳነ ምህረት ሳይጠቀሱ የሚታለፉ አይደሉም። በአጼ አምደ ጽዮን ዘመነ መንግስት እንደተሰራች የሚነገርላት አዝዋ ማርያም በመቅደስዋ ዙሪያ ያማሩ የግድግዳ ቅብ ስዕሎችን የያዘች ነች። አንዳንዶቹ ስዕሎች ዙሪያቸው በብር ጉባኑብቶች የተዋቡ ናቸው። በዘጌ የሚገኙ የሌሎች አብያተክርስቲያናት ስዕሎች የተሰሩት በአዝዋ ማርያም ስለነበር አንዳንድ ጊዜ «ስዕል ቤት» ተብላ ትጠራለች።

የውራ ኪዳነ ምህረት ቤተክርስቲያን በ14ኛው መቶ ክፍለ ዘመን በአጼ አምደ ጽዮን ዘመነ መንግስት በአቡነ ዘዮሃንስ እንደተመሰረተች ይነገራል። አቡኑ ከሸዋ መርሃቤቴ የመጡ ሲሆን በቀድሞው ደብረ አስቦ ገዳም በአቡነ ሀዘቅያስ እጅ ቅስና እንደተቀበሉ፣ በጣና ሃይቅ ደቡባዊ ምስራቅ ዳርቻ በደራ ወረዳ ከሚኖሩ ጥቂት የክርስትና ሃይማኖት ተከታዮች ጋር ቆይታ አድርገው ወደ ክብራን ደሴት እንደሄዱ ገድላቸው ያትታል።

ውራ ኪዳነ ምህረት በክብ ቅርጽ የተሰራች ጥንታዊ ቤተክርስቲያን ናት። የቅኔ ማህሌቱ ከሸንበቆ፣ ቅድስቱና መቅደሱ ከጭቃና ከድንጋይ የተሰሩ ሲሆን እስከ ቅርብ ጊዜ ጣሪያው በሳር ክፍክፍ የተሸፈነ ነበር። የመቅደሱ ዙሪያ በ16ኛው መቶ ክፍለ ዘመን እንደተሳሉ የሚነገርላቸው ውብ የሃይማኖት ስዕሎች ያጌጠ ነው። ጥንታዊ የብራና መጻህፍት፣ የነገስታት ዘውዶች፣ ካባዎችና መስቀሎች ከታሪካዊ ቅርሶቿ ጥቂቶቹ ናቸው። ውራ ኪዳነ ምህረትን ወንዶችም ሴቶችም ሊጉበጁት ይችላሉ።

በዘጌ ባህረ ገብ መሬት ላይ የጣና ሀይቅንና አካባቢውን ሰፊ በሆነ አድማሳዊ ርቀት ለመመልከት የሚያስችል የአራራት ተራራ አለ። በዚህ ተራራ አናት ላይ የይጋንዳ ተክለ ሃይማኖት ቤተክርስቲያን ይገኛል። በአጼ አዲያም ሰገድ እያሱ ዘመነ መንግስት እንደተመሰረተ የሚነገርለት ይህ ቤተክርስቲያን በቅርስ ክምችታቸው ከሚታወቁት የዘጌ ገዳማት አንዱ ነው። ከሀይቁ ዳር ወደ ይጋንዳ የሚወስደው የእግር መንገድ አቀበት የበዛበት ሲሆን ቢያንስ አንድ ሰዓት ያስኬዳል።

ደቅ ደሴት

ጣና ሀይቅ ላይ ካሉት ደሴቶች ትልቁ ደቅ ደሴት ነው። ከባህር ዳር ከተማ ሰሜናዊ አቅጣጫ 37 ኪ.ሜ. ርቀት ላይ የሚገኝ ሲሆን በጀልባ ቢያንስ 3 ሰዓት ያስኬዳል። ይህ ደሴት «የሰባት ደብር አገር» ተብሎ ይታወቃል፤ ምክንያቱም ከደሴቱ በቅርብ ርቀት የሚገኘውን ዳጋ እስጢፋኖስ ገዳም ጨምሮ ሰባት አድባራትን ስለያዘ ነው። እነዚህም ናርጋ ስላሴ፣ ቅድስት አርሴማ፣ ኮታማርያም፣ ዝባድ ኢየሱስ፣ ጆጋ ዮሀንስና ጋደና ጊዮርጊስ ናቸው። «ደቅ» የሚለው ቃል በግዕዝ «ልጅ» ወይም «ትንሽ» ማለት ሲሆን ደሴቱ ከሌሎች ደሴቶች ትልቁ ሆኖ ሳለ ለምን ይህ ስም እንደተሰጠው በውል አይታወቅም።

ደቅ ደሴት መጀመሪያ ለመነኮሳት ብቻ እንጂ ለአለማውያን ኗሪዎች ያልተፈቀደ ነበር። ጳላ ግን ቀስ በቀስ በርካታ ሰዎች ወደ ደሴቱ በመምጣት፣ በመስፈርና በመዋለድ የኗሪው ቁጥር ከፍ ሊል ችሏል። የደሴቱ ኗሪዎች አማርኛ ተናጋሪና የኦርቶዶክስ ክርስትና ሃይማኖት ተከታዮች ብቻ ናቸው።

የአካባቢው ኗሪዎች ወደ ደሴቱ ህዝብ በብዛት የገባበትን ዘመን በአራት የተለያዩ ጊዜያት ከፋፍለው ይናገራሉ። የመጀመሪያው በግራኝ አህመድ ጦርነት ወቅት፣ ሁለተኛው እቴጌ ምንትዋብ የናርጋ ስላሴ ቤተክርስቲያንን በሚያሰሩበት ወቅት፣ ሦስተኛው በአጼ ቴዎድሮስ ዘመነ መንግስት፣ አራተኛው ደግሞ በአጼ ዮሃንስ 4ኛ ዘመነ መንግስት በነበረው የድርቡሾች ወረራ ወቅት ነበር።

ደቅ ደሴትን ከሌሎች ደሴቶች ለየት ከሚያደርጉት ነገሮች አንዱ የቀድሞ ነገስታት የስልጣን ተቀናቃኞቻቸውና ተቃዋሚዎቻቸውን በግዞት የሚያቆዩበት ቦታ በመሆኑ ነው የሚሉ የታሪክ ጸሃፊዎች አሉ። ለምሳሌ በአጼ ህዝብ ናኝ ዘመን የደብረ ጽሞና ገዳም መስራች በነበሩት በአባ ሲኖዳ ላይ ንጉሱን የሚቃወም ንግርት ተናግረሃል በሚል ክስ ቀርቦባቸው በአጼው ትዕዛዝ ወደ ደቅ ደሴት እንደተጋዙና ሀይወታቸውም እዚያው እንዳለፈ በዲማ ጊዮርጊስ የሚገኘው ገድላቸው ያትታል።

በከረምት ወራት በሃይቁ ሙላት ሳቢያ ወደ ደሴትነት የሚለወጠውና በበጋው ወራት ውሃው ሲጉድል የደቅ ምዕራባዊ አካል በመሆን ደሴቱን የሚቀላቀለው የናርጋ ስላሴ ገዳም የወንዶችና የሴቶች የቁራት ገዳም በመባል ይጠራል። ገዳሙን ያሰሩት የአጼ በካፋ ባለቤት የነበሩት እቴጌ ምንትዋብ

(1730-1755) ናቸው። የናርጋ ሰላሴ ቤተክርስቲያን በክብ ቅርጽ ከድንጋይ፣ ከኖራና ከእንጨት የተሰራ ሲሆን ቁመታቸው አራት ሜትር፣ ስፋታቸው ደግሞ ሁለት ሜትር የሆኑ ስምንት ግዙፍ በሮች አሉት። መቅደሱ በጥንታዊ የሃይማኖት ስዕሎች ያሸበረቀ ነው። ስዕሎቹ የተሳሉት በመቅደሱ ዙሪያ ሲሆን በስተምዕራብ የክርስቶስን ታሪክ ከውልደት እስከ ዕርገት፣ በስተደቡብ የቅድስት ማርያምን ስደትና ተአምራት፣ በስተምስራቅ የክርስቶስን ተአምራት፣ በስተሰሜን ደግሞ የሰማዕታትን ገድል ይዘክራሉ። ከቤተክርስቲያኑ ጋር በተመሳሳይ ጊዜ የተሰሩ፣ የጉንደር ዘመን የኪነህንጻ ጥበብ የሚንጸባረቅባቸው ባለፎት የጥበቃ ማማዎችና የሌሎች ህንጻዎች ፍርስሯሾች በግቢው ውስጥ ይገኛሉ። የእቴጌ ምንትዋብና የልጃቸው የአጼ ኢያሱ አልጋዎችና ካባ፣ ልዩ ልዩ የብራና መጻሕፍትና የእጅ መስቀሎች በቅርስነት ተቀምጠዋል።

ከናርጋ ሰላሴ የግድግዳ ስዕሎች አንዱ

በደቅ ደሴት ምዕራባዊ አቅጣጫ ዙሪያዋን በትላልቅ ዛፍ ተከባ የምትገኝ ጥንታዊ ገዳም አለች። ቆላ ቅድስት አርሴማ ትባላለች። በ14ኛው መቶ ክፍለ ዘመን በአጼ ሰይፈ አርዕድ ዘመነ መንግስት እንደተመሰረተች ይነገራል። በአሁኑ ሰዓት ከአንድ ጠንካራ ገበሬ ቤት ብዙም ልቃ የማትታየው የቅድስት

(1730-1755) ናቸው። የናርጋ ስላሴ ቤተክርስቲያን በክብ ቅርጽ ከድንጋይ፣ ከኖራና ከእንጨት የተሰራ ሲሆን ቁመታቸው አራት ሜትር፣ ስፋታቸው ደግሞ ሁለት ሜትር የሆኑ ስምንት ግዙፍ በሮች አሉት። መቅደሱ በጥንታዊ የሃይማኖት ስዕሎች ያሸበረቀ ነው። ስዕሎቹ የተሳሉት በመቅደሱ ዙሪያ ሲሆን በስተምዕራብ የክርስቶስን ታሪክ ከውልደት እስከ ዕርገት፣ በስተደቡብ የቅድስት ማርያምን ስደትና ተአምራት፣ በስተምስራቅ የክርስቶስን ተአምራት፣ በስተሰሜን ደግሞ የሰማዕታትን ገድል ይዘክራሉ። ከቤተክርስቲያኑ ጋር በተመሳሳይ ጊዜ የተሰሩ፣ የጌንደር ዘመን የኪነህንጻ ጥበብ የሚንጸባረቅባቸው ባለፎቅ የጥበቃ ማማዎችና የሌሎች ህንጻዎች ፍርስራሾች በግቢው ውስጥ ይገኛሉ። የእቴጌ ምንትዋብና የልጃቸው የአጼ ኢያሱ አልጋዎችና ካባ፣ ልዩ ልዩ የብራና መጻሕፍትና የእጅ መስቀሎች በቅርስነት ተቀምጠዋል።

ከናርጋ ስላሴ የግድግዳ ስዕሎች አንዱ

በደቅ ደሴት ምዕራባዊ አቅጣጫ ዙሪያዋን በትላልቅ ዛፍ ተከባ የምትገኝ ጥንታዊ ገዳም አለች። ቆላ ቅድስት አርሴማ ትባላለች። በ14ኛው መቶ ክፍለ ዘመን በአጼ ሰይፈ አርዕድ ዘመን መንግስት እንደተመሰረተ ይነገራል። በአሁኑ ሰዓት ከአንድ ጠንካራ ገበሬ ቤት ብዙም ልቃ የማትታየው የቅድስት

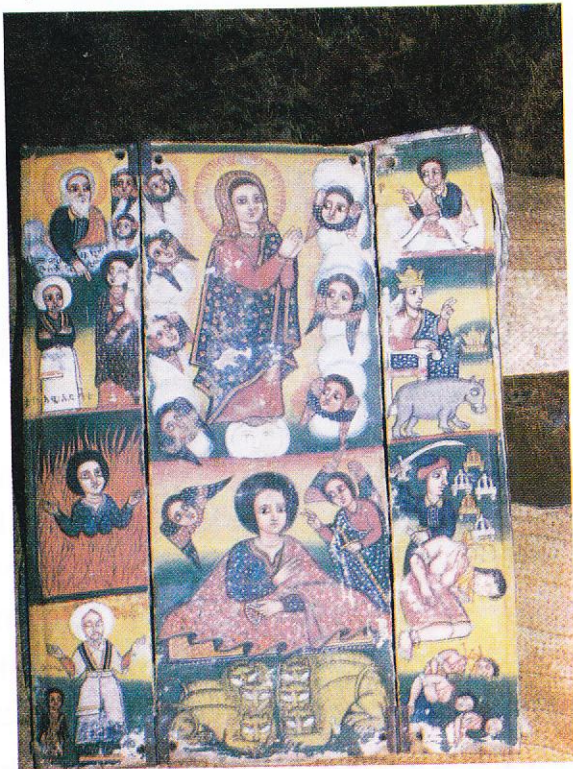
አርሴማ ገዳም፣ ታቦቷ አባ ዮሃንስ በተባሉ መነኩሴ ከኢየሩሳሌም እንደመጣ የገዳሟ ካህናት ይገልጻሉ። እንደ አፈታሪኩ ከሆነ በስሟ ቤተክርስቲያን የቆመላት ቅድስት አርሴማ በትውልድ ጀርመናዊት ነበረች ይባላል። ከደናግልት ጋር ወደ አርሜንያ ተሰዳ ለዕምነቷ ብዙ ፈተናን የተቀበለች በኋላም የተሰየረች ሰማዕት እንደነበረች ገድሏ ላይ እንደተፃፈ ይነገራል። ከመቅደሱ አናት ላይ በአብዛኛው ደብዝዘው የሚታዩት የግድግዳ ቅብ ስዕሎች የሰማዕቷን ገድሎች ይተርካሉ።

ከቅድስት አርሴማ ገዳም
የገበታ ቅብ ስዕሎች አንዱ

በደቅ ደሴት ላይ የመጀመሪያዋ ቤተክርስቲያን እንደሆነች የሚነገርላት ኮታ ማርያም ናት። ቤተክርስቲያኗ ዳጋ እስጢፋኖስ ገዳም በነበሩት በአባ ሂሩት አምላክ እንደተመሰረተች የገዳሟ ካህናት ይገልጻሉ። ኮታ ማርያም በክብ ቅርጽ የታነጸች፣ ዙሪያዋ ከእንጨት፣ ከጭቃና ከኖራ የተሰራ፣ ጣሪያዋ በሳር ክፍክፍ የተከደነ ነው። ወለሉ ደግሞ በጥንቃቄ ተሰንጥቀው በጠፍር በተያያዙ ሽንብቆዎች ተሸፍኗል። ጣሪያውን ደግፈው የያዙት 12 ረዣዥምና ወፋፍራም አምዶች ናቸው። በመቅደሱ ዙሪያ የተገጠሙት መስኮቶች ልዩ የቅርጽ ቅርጽ ጥበብ ይታይባቸዋል። በ1978፣ በ1983 እና በ1984 ዓ.ም. አንዳንድ

አርሴማ ገዳም፣ ታቦቷ አባ ዮሃንስ በተባሉ መነኩሴ ከኢየሩሳሌም እንደመጣ የገዳሟ ካህናት ይገልጻሉ። እንደ አፈታሪኩ ከሆነ በስሟ ቤተክርስቲያን የቆመላት ቅድስት አርሴማ በትውልድ ጀርመናዊት ነበረች ይባላል። ከደናግልት ጋር ወደ አርሜንያ ተሰዳ ለዕምነቷ ብዙ ፈተናን የተቀበለች በኋላም የተሰየራች ሰማዕት እንደነበረች ገድሏ ላይ እንደተፃፈ ይነገራል። ከመቅደሱ አናት ላይ በአብዛኛው ደብዝዘው የሚታዩት የግድግዳ ቅብ ስዕሎች የሰማዕቷን ገድሎች ይቶርካሉ።

ከቅድስት አርሴማ ገዳም
የገበታ ቅብ ስዕሎች አንዱ

በደቅ ደሴት ላይ የመጀመሪያዋ ቤተክርስቲያን እንደሆነች የሚነገርላት ኮታ ማርያም ናት። ቤተክርስቲያኗ ዳጋ እስጢፋኖስ ገዳም በነበሩት በአባ ሂሩት አምላክ እንደተመሰረተች የገዳሟ ካህናት ይገልጻሉ። ኮታ ማርያም በክብ ቅርጽ የታነጸች፣ ዙሪያዋ ከእንጨት፣ ከጭቃና ከኖራ የተሰራ፣ ጣሪያዋ በሳር ክፍክፍ የተከደነ ነው። ወለሉ ደግሞ በጥንቃቄ ተሰንጥቀው በጠፍሮ በተያያዙ ሽንብቆዎች ተሸፍኗል። ጣሪያውን ደግፈው የያዙት 12 ረዣዥምና ወፋፍራም አምዶች ናቸው። በመቅደሱ ዙሪያ የተገጠሙት መስኮቶች ልዩ የቅርጽ ቅርጽ ጥበብ ይታይባቸዋል። በ1978፣ በ1983 እና በ1984 ዓ.ም. አንዳንድ

የቤተክርስቲያኗ አካሎች በባህል ሚኒስቴር የቅርስ ጥገና ባለሙያዎች የተወሰነ ዕድሳት ተደርጎላቸዋል። በመቅደሱ ግድግዳ ላይ የነበሩት ጥንታዊ የቅዱሳን ስዕሎች ግን ከዕድሜ ብዛትና ከእንክብካቤ ጉድለት ክፉኛ ተጉድተዋል።

ከኮታ ማርያም የመስኮት ላይ ቅርጸቅርጽ አንዱ

ከጣና ሃይቅ ደሴቶች ለደቅ ደሴት የሚቀርበው የዳጋ ደሴት ነው። ደሴቱ ከሃይቁ ከፍ ብሎ የሚገኝ በመሆኑ ከማንኛውም የሃይቁ ዳርቻ ሊታይ ይችላል። ዳጋ ጥቅጥቅ ባለ ጫካ የተሸፈነና በውስጡ የእስጢፋኖስን ገዳም የያዘ ነው። እንደ ገዳሙ ካህናት አስተያየት የዳጋ እስጢፋኖስ ቤተክርስቲያን በአጼ ይኩኖ አምላክ ዘመነ መንግስት በአቡነ ሂሩት አምላክ እንደተመሰረተ ይታመናል።

የዳጋ እስጢፋኖስ ቤተክርስቲያን በቅርጹ ከሌሎቹ የሀይቁ ገዳማት የተለየ ነው። ቤተክርስቲያኑ በመርከብ ቅርጽ የተሰራ ሲሆን ምሳሌውም በጥፋት ውሃ ዘመን የሰው ዘር በኖህ መርከብ አማካይነት መዳኑን ለማመልከት እንደሆነ መነኮሳቱ ይናገራሉ።

የቤተክርስቲያኗ አካሎች በባህል ሚኒስቴር የቅርስ ጥገና ባለሙያዎች የተወሰነ ዕድሳት ተደርጉላቸዋል። በመቅደሱ ግድግዳ ላይ የነበሩት ጥንታዊ የቅዱሳን ስዕሎች ግን ከዕድሜ ብዛትና ከእንክብካቤ ጉድለት ክፉኛ ተጉድተዋል።

ከከታ ማርያም የመስኮት ላይ ቅርጻቅርጽ አንዱ

ከጣና ሃይቅ ደሴቶች ለደቅ ደሴት የሚቀርበው የዳጋ ደሴት ነው። ደሴቱ ከሃይቁ ከፍ ብሎ የሚገኝ በመሆኑ ከማንኛውም የሃይቁ ዳርቻ ሊታይ ይችላል። ዳጋ ጥቅጥቅ ባለ ጫካ የተሸፈነና በውስጡ የእስጢፋኖስን ገዳም የያዘ ነው። እንደ ገዳሙ ካህናት አስተያየት የዳጋ እስጢፋኖስ ቤተክርስቲያን በአጼ ይኩኖ አምላክ ዘመነ መንግስት በአቡነ ሂሩት አምላክ እንደተመሰረተ ይታመናል።

የዳጋ እስጢፋኖስ ቤተክርስቲያን በቅርጹ ከሌሎቹ የሀይቁ ገዳማት የተለየ ነው። ቤተክርስቲያኑ በመርከብ ቅርጽ የተሰራ ሲሆን ምሳሌውም በጥፋት ውሃ ዘመን የሰው ዘር በኖህ መርከብ አማካይነት መዳኑን ለማመልከት እንደሆነ መነኮሳቱ ይናገራሉ።

ዳጋ እስጢፋኖስ

ዳጋ እስጢፋኖስ በርካታ መናኪያን መነኮሳት የሚገኙበትና ትክክለኛው የገዳም ህይወት ስርዓት የሚታይበት ስፍራ ነው። ገዳሙን ልዩ ከሚያደርጉት ባህሪያት በመካከለኛው ዘመን የነበሩ የኢትዮጵያ ነገስታት አዕዕምት ሳይፈራርሱ በክብር ተቀምጠው መገኘታቸው ነው። ነገስታቱ በህይወት ዘመናቸው ለገዳሙ ያበረከቷቸው ስጦታዎችም በገዳሙ ዕቃ ቤት በቅርስነት ተቀምጠው ይገኛሉ። ዳጋ እስጢፋኖስ የአንድነት ገዳምና ለወንዶች ብቻ የተፈቀደ ነው።

የሰከላ ወረዳ

ሰከላ ከባህር ዳር ደቡባዊ ምዕራብ አቅጣጫ 165 ኪ.ሜ. ርቀት ላይ ትገኛለች። የወረዳዋ ርዕሰ ከተማ በ1981 ዓ.ም. የተቆረቆረችው የግሼ አባይ ከተማ ናት። ግሼ አባይ በአዲስ አበባ ባህር ዳር መንገድ 430 ኪ.ሜ. ርቀት ከምትገኘው የቲ.ሊ.ሊ ከተማ በስተምስራቅ 30 ኪ.ሜ. ገባ ብላ ትገኛለች።

የሰከላ ወረዳ የአባይ ወንዝ መነሻ ናት። ጌሽ በሚል መጠሪያ ከሚታወቀው ተራራ ስር ያለው ረግረጋማ መሬት የዚህ ታላቅ ወንዝ ምንጭ

ዳጋ እስጢፋኖስ

ዳጋ እስጢፋኖስ በርካታ መናኪያን መነኮሳት የሚገኙበትና ትክክለኛው የገዳም ህይወት ስርዓት የሚታይበት ስፍራ ነው። ገዳሙን ልዩ ከሚያደርጉት ባህሪያት በመካከለኛው ዘመን የነበሩ የኢትዮጵያ ነገስታት አዕዕምት ሳይፈራርሱ በክብር ተቀምጠው መገኘታቸው ነው። ነገስታቱ በህይወት ዘመናቸው ለገዳሙ ያበረከቷቸው ስጦታዎችም በገዳሙ ዕቃ ቤት በቅርስነት ተቀምጠው ይገኛሉ። ዳጋ እስጢፋኖስ የአንድነት ገዳምና ለወንዶች ብቻ የተፈቀደ ነው።

የሰከላ ወረዳ

ሰከላ ከባህር ዳር ደቡባዊ ምዕራብ አቅጣጫ 165 ኪ.ሜ. ርቀት ላይ ትገኛለች። የወረዳዋ ርዕሰ ከተማ በ1981 ዓ.ም. የተቆረቆረችው የግሼ አባይ ከተማ ናት። ግሼ አባይ በአዲስ አበባ ባህር ዳር መንገድ 430 ኪ.ሜ. ርቃ ከምትገኘው የቲ.ሊ.ሊ. ከተማ በስተምስራቅ 30 ኪ.ሜ. ገባ ብላ ትገኛለች።

የሰከላ ወረዳ የአባይ ወንዝ መነሻ ናት። ጌሽ በሚል መጠሪያ ከሚታወቀው ተራራ ስር ያለው ረግረጋማ መሬት የዚህ ታላቅ ወንዝ ምንጭ

እንደሆነ ይታመናል። የወንዙ አነሳስ በጠበል መልክ አንድ ቦታ በፈነዳ ምንጭ ይጀምርና በዘቅተኛ መጠን በሚንቆረቆር ወራጅ ውሃ ዓይነት ይቀጥላል። ይህ ወራጅ ውሃ አምስት ሜትር በማይሞላ ርቀት ውስጥ በአንድ ዕርምጃ የሚዘለል ቦይ ይፈጥርና ከ500 ሜትር በኋላ ሦስት ሜትር ያህል ሰፍቶ ሌሎች ትናንሽ ገባሮችን አሰባስቦ ግልገል አባይ፣ ወተት አባይ፣ አንዳንድ ጊዜ ደግሞ ትንሹ አባይ የሚል መጠሪያ በመያዝ በሰሜን ምስራቅ አቅጣጫ ወደ ጣና ሃይቅ ይወርድና ሀይቁን ከተቀላቀለ በኋላ አቋርጦ ይወጣል።

በአካባቢው ህዝብ ዕምነት መሰረት የአባይ ወንዝ መነሻ እንደሆነ የሚነገርለት ወራጅ ውሃ በፈዋሽ ጠበልነትም ይታወቃል። ከግሼ አባይ ከተማ ደቡባዊ ምሥራቅ አቅጣጫ 15 ኪ.ሜ. ርቀት ላይ በስላሴ ገዳም ስር የሚገኙ ከተለያዩ ሦስት ስፍራዎች የሚመነጩ ፈዋሽ ጠበሎች አሉ። እነዚህ ጠበሎች በአብ፣ በወልድና በመንፈስ ቅዱስ ስም የተሰየሙ ናቸው። ሦስቱም ጠበሎች የሚፈልቁት ከዋሻው አናት ላይ ሲሆን በመካከላቸው የ1.3 ሜትር ርቀት አለ። ጠበሎቹ በየራሳቸው ሽንቁር ይወርዱና ከተወሰነ ርቀት በኋላ አንድ ላይ ተገናኝተው ጥልቀት ወዳለው ኩሬ ውስጥ ይፈስሳሉ።

በሰከላ ወረዳ የተለያየ ርቀት ያላቸው በርካታ ዋሻዎች ይገኛሉ። የዋሻዎቹ መግቢያዎች በተለያዩ ስፍራዎች የሚገኙ ሲሆን በከተማዋ መዳረሻ ላይና በስላሴ ገዳም የሚገኙት ለአብነት የሚጠቀሱ ናቸው። ከግሼ አባይ ከተማ መግቢያ ደቡባዊ ምስራቅ አቅጣጫ 30 ሜትር ርቀት ላይ የሚገኘው ዋሻ መግቢያው በጢሻ የተሸፈነ ሲሆን ስፋቱና ቁመቱ በውል አይታወቅም። በአንድ ወቅት በአካባቢው የሚኖሩ ሰዎች ወደ ዋሻው ለመግባት ሙከራ አድርገው በርካታ የሌሊት ወፎችን፣ ወራጅ ውሃና የሸክላ ስብርባሪዎችን እንዳገኙ ይገልጻሉ። በሌላ በኩል የስላሴ ገዳም ዋሻ መግቢያ 2.3 ሜትር ከፍታና 20 ሜትር ስፋት እንዳለው ይታወቃል። ገዳሙ ከመተከሉ በፊት ዋሻው እንደ ቤተመቅደስና ግምጃ ቤት ያገለግል እንደነበርም ይነገራል። ዋሻው ውስጥ ለውስጥ ወደ ተለያዩ አቅጣጫዎች ሊያስኬዱ የሚችሉ ክፍሎች አሉት። ከዋሻው አናት ላይ ከ2.5 ሜትር ከፍታ እየተወረወረ የሚወርድ አነስተኛ ፏፏቴ አለ።

በሰከላ ወረዳ አብስክን ማርያም ቀበሌ ገበሬ ማህበር ውስጥ በተለይ የፋሲል ግንብ ወይም አባ ግስ እየተባለ የሚጠራ የህንጻ ፍርስራሽ አለ። ፍርስራሹ ከተከማቸበት የህንጻው መግቢያ 15 ሜትር ወደ ውስጥ ገባ ብሎ በተጠረቡ ትንንሽ ድንጋዮች ዙሪያውን እንደጐጆ የተካበ ሦስት ሜትር ከፍታ ያለው ጣራ አልባ ክብ ቤት ይገኛል። ሁለት በሮችና ሁለት መስኮቶች የነበሩት

ሲሆን በግድግዳው ዙሪያ አራት መጠነኛ ክፍተት ያላቸው ሽንቁሮች ይታያሉ። ከዚህ ክብ ቤት 20 ሜትር ርቀት ላይ ሌላ በተመሳሳይ ቅርጽ ተሰርቶ የነበረ ቤት ፍርስራሽ ይገኛል። የአካባቢው አዛውንቶች እነኚህን ቤቶች የዘበኛ ቤቶች ነበሩ ይሏቸዋል። በግድግዳው አናት ላይ የሚታዩት ሽንቁሮችም የነፍጥ መደገኛ ነበሩ ይላሉ። ከሁለተኛው «የዘበኛ ቤት» ፍርስራሽ ቀጥሎ ወደ ዋናው ህንጻ ያስገባ የነበረ በግማሽ ጨረቃ ቅርጽ የተሠራ በር አለ። ከዚህ በር በስተግራ በድንጋይ ካብ የተሰራ ቢያንስ 30 ሜትር ከፍታ ያለው ፎቅ መሰል የመሸጋገሪያ ግንብ ይገኛል። ዋናው ህንጻ ሦስት ክፍሎች የነበሩት ሲሆን ከፍታው 10 ሜትር፣ ስፋቱ 15 ሜትር፣ ርዝመቱ ደግሞ 50 ሜትር ይሆናል። የመጀመሪያውና ሦስተኛው ክፍል ወደ ውጭ የሚያስወጡ አንዳንድ በሮች አሏቸው። ሦስቱም ክፍሎች ውስጥ ለውስጥ ይገናኛሉ። የየራሳቸው መስኮቶችም አሏቸው። በእያንዳንዱ ክፍል ግድግዳ ላይ ቁሳቁሶችን ሊያስቀምጥ የሚችል መደርደርያ መሰል ነገርም ይታያል። በተጨማሪም ከዋናው ህንጻ ምስራቃዊ አቅጣጫ 25 ሜትር ርቀት ላይ በእንቁላል ቅርጽ የተገነባ የምድር ቤት ይገኛል። ቤቱ ወደታች የሚያስወርዱ አስር ደረጃዎች አሉት።

አባ ግስ ግንብ

ሲሆን በግድግዳው ዙሪያ አራት መጠነኛ ክፍተት ያላቸው ሽንቁሮች ይታያሉ። ከዚህ ክብ ቤት 20 ሜትር ርቀት ላይ ሌላ በተመሳሳይ ቅርጽ ተሰርቶ የነበረ ቤት ፍርስራሽ ይገኛል። የአካባቢው አዛውንቶች እነኚህን ቤቶች የዘበኛ ቤቶች ነበሩ ይሏቸዋል። በግድግዳው አናት ላይ የሚታዩት ሽንቁሮችም የነፍጥ መደገኛ ነበሩ ይላሉ። ከሁለተኛው «የዘበኛ ቤት» ፍርስራሽ ቀጥሎ ወደ ዋናው ህንጻ ያስገባ የነበረ በግማሽ ጨረቃ ቅርጽ የተሠራ በር አለ። ከዚህ በር በስተግራ በድንጋይ ካብ የተሰራ ቢያንስ 30 ሜትር ከፍታ ያለው ፎቅ መስል የመሸጋገሪያ ግንብ ይገኛል። ዋናው ህንጻ ሦስት ክፍሎች የነበሩት ሲሆን ከፍታው 10 ሜትር፣ ስፋቱ 15 ሜትር፣ ርዝመቱ ደግሞ 50 ሜትር ይሆናል። የመጀመሪያውና ሦስተኛው ክፍል ወደ ውጭ የሚያስወጡ አንዳንድ በሮች አሏቸው። ሦስቱም ክፍሎች ውስጥ ለውስጥ ይገናኛሉ። የየራሳቸው መስኮቶችም አሏቸው። በእያንዳንዱ ክፍል ግድግዳ ላይ ቁሳቁሶችን ሊያስቀምጥ የሚችል መደርደርያ መስል ነገርም ይታያል። በተጨማሪም ከዋናው ህንጻ ምስራቃዊ አቅጣጫ 25 ሜትር ርቀት ላይ በእንቁላል ቅርጽ የተገነባ የምድር ቤት ይገኛል። ቤቱ ወደታች የሚያስወርዱ አስር ደረጃዎች አሉት።

አባ ግስ ግንብ

ከግሼ አባይ ከተማ ሰሜናዊ ምዕራብ አቅጣጫ 15 ኪ.ሜ ርቀት ላይ በተለምዶ «የግራኝ ድንጋይ» ተብሎ የሚጠራ አንድ ትክል ድንጋይ አለ። በአሁኑ ጊዜ ወደ አንድ ጉን የመዝመም ሁኔታ ይታይበታል። በሌላ በታ ላይ ደግሞ ሁለት ተመሳሳይ ድንጋዮች መሬት ላይ ወድቀው ይታያሉ። እስከ ቅርብ ጊዜ ድረስ ትክል እንደነበሩ ይነገራል።

ትክል ድንጋይ፣ ሰከላ ወረዳ

ከግሼ አባይ ከተማ ሰሜናዊ ምዕራብ አቅጣጫ 15 ኪ.ሜ ርቀት ላይ በተለምዶ «የግራኝ ድንጋይ» ተብሎ የሚጠራ አንድ ትክል ድንጋይ አለ። በአሁኑ ጊዜ ወደ አንድ ጉን የመዝመም ሁኔታ ይታይበታል። በሌላ ቦታ ላይ ደግሞ ሁለት ተመሳሳይ ድንጋዮች መሬት ላይ ወድቀው ይታያሉ። እስከ ቅርብ ጊዜ ድረስ ትክል እንደነበሩ ይነገራል።

ትክል ድንጋይ፣ ሰከላ ወረዳ

9. ደቡብ ጉንደር

በአንድ በኩል ጉንደርና ላሊበላ፤ በሌላ በኩል ጣና ሀይቅና የጢስ አባይ ፏፏቱ ያረፉባቸውን አካባቢዎች አማክሎ የሚገኘው የደቡብ ጉንደር መስተዳድር ዞን በአብዛኛው ተራራማ ሆኖ በሸለቆዎችና ሽንተረሮች የተሸነሸነ ነው። አለም ላጋ፤ ጣራ ገዳምና የጉና ተራራን የመሣሰሉ ጉብኝትን የሚጋብዙ ስፍራዎች የሚገኙት በዚሁ መስተዳድር ዞን ውስጥ ሲሆን ጭላዳ ዝንጀሮ፣ ቀይ ቀበሮ፣ አዕዋፋትና ሌሎች የዱር እንስሳትም ይገኛሉ። ዞኑ በርካታ ተፈጥሯዊ መካነ ፈውሶችን፣ ዋሻዎችንና ሌሎች ተፈጥሮአዊና ታሪካዊ የመስህብ ሃብት ስፍራዎችን የያዘ ነው።

ጣራ ገዳም

ወይና ደጋ የአየር ንብረት ያለውና ጥቅጥቅ ባለ ደን የተሸፈነው ጣራ ገዳም ከተፈጥሯዊ መስህብነቱ በተጨማሪ ታሪካዊና ጥንታዊ የእምነት ስፍራዎችን ይዞ ይገኛል። የጣና ሀይቅን እያካለለ ከባህር ዳር ጉንደር በተዘረጋው አውራ ጉዳና ከአዲስ ዘመን ከተማ ለ10 ኪ.ሜ. ያህል ሽቅብ ከተጓዙ በኋላ ከዋናው መንገድ በስተግራ ከሁለት እስከ ሦስት ኪ.ሜ. ርቀት ገባ ብለው አስደናቂዎቹ የዋሻ እንድርያስና የወይን ዋሻ ተክለ ኃይማኖት ገዳማት ይገኛሉ።

ከጅምሩ የተፈጥሮ ዋሻ የሆነው የዋሻ እንድርያስ ቤተክርስቲያን የክርስትና ሃይማኖት በአፄ ኢዛና ዘመነ መንግሥት ወደ ኢትዮጵያ ከመግባቱና ከመስፋፋቱ በፊት የኦሪት እምነት ይሰበክበት የነበረ ስፍራ እንደነበር ይነገራል። የክርስትና ሃይማኖት ከመካከለኛው ምስራቅ በተለይም ከሶሪያ እንደመጡ በሚነገርላቸው ተሰዓቱ ቅዱሳን (ዘጠኙ ቅዱሳን) አማካኝነት እየተስፋፋ ሲሄድ የኦሪት ዕምነት እየተዳከመ መጣ።

በመሆኑም በአፄ ይኩኖዓምላክ ዘመነ መንግሥት በ13ኛው መቶ ክፍለ ዘመን መገባደጃ አካባቢ አቡነ እንድርያስ የተባሉ መንፈሳዊ አባት ቶማስ ከተባለና ከሌሎች ተከታዮቻቸው ጋር ወደ ዋሻው በመምጣት ስፍራውን የክርስትና ሃይማኖት ማስተማሪያ እንዳደረጉት የአካባቢው ካህናትና ነዋሪዎች ይናገራሉ። አቡኑ ወደ ዋሻው ሲገቡ የኦሪት ዕምነት መገልገያ ቁሦችንና መስዋዕት ይቀርብለት የነበረ ዘንድን እንዳገኙ፤ ዋሻውን በመስቀላቸው ባርከው፤ አውሬውን አስወጥተውና የኢየሱስን ታቦት አስገብተው ስፍራውን ስርዓተ ቅዳሴ

መጠራት ጀመረ። አቡነ እንድርያስ የመጡት ከመርሃ ቤቱ ነው ተብሎ ይታመናል።

ዋሻ እንድርያስ ውስጥ ለውስጥ ረጅም ርቀት እንዳለው፣ ተክለሃይማኖት በተባሉ የሃይማኖት አባት ስም ከሚጠራው ወይን ዋሻ ጋር እንደሚገናኝና ሁለቱ መንፈሳዊ አባቶች በዋሻው ውስጥ ለውስጥ እስከ ዜና ማርያም (አዲስ ዘመን ከተማ መውጫ) ድረስ እየተጓዙ ያስቀድሱ ነበር ይባላል። የሁለቱ ዋሻዎች መገናኛ አጓት ማፍሰሻ ተብሎ ይታወቃል።

በደን ተሸፍኖ ገደል ስር የሚገኘው የዋሻ እንድርያስ ቤተክርስቲያን አራት የግንቃ በሮች አሉት። በሮቹም የሴት፣ የወንድ፣ የጨዋና የቄስ በር ተብለው ይጠራሉ። ከዋሻው መሃል ስፋት ያለው የውሃ አካልና ከጀርባው ደግሞ የነዋየ ቅዱሳን ማስቀመጫ ልዩ ስፍራ አለ ይላሉ። የአካባቢው የሃይማኖት አባቶች።

የሌሊት ወፎች በሚበዙበትና ብርሃን በደበዘበት የዋሻው ውስጣዊ ክፍል በአራት ዘመን ዘንድ ወተትና የመስዋዕት ደም የሚጠጣቸው ነበሩ የሚባሉ ሁለት የእንጨት ገበቴዎች፣ የድንጋይ ደወል፣ ጽላቶችና የብራና መጻሕፍት እንዲሁም ረጅም ዓመታትን ያስቆጠሩ የሰው አጽሞች ባንድነት ተከማችተው ይገኛሉ። በዋሻው ግድግዳ ላይም የተለያዩ ስዕላዊ ምስሎች ይታያሉ።

የዋሻው ርዝመት ከ20 ኪ.ሜ. እንደሚያንስ የአካባቢው ነዋሪዎች ይገምታሉ። ይህም የዋሻ አጥኚ ምዑራንንና የታሪክ ተመራማሪዎችን ለስፊ ጥናት ሊጋብዝ ይችላል።

በጣራ ገዳም አካባቢ የሚገኘው ሌላው ዋሻ ደግሞ ዙሪያውን በደንና በገደል የተከበበው ወይን ዋሻ ተክለሃይማኖት ነው። የቤተክርስቲያኑ ሥራ በአፄ ይኩኖዓምላክ ዘመነ መንግስት ተጀምሮ በአጼ ሰይፈ አርዕድ (1336-1363 ዓ.ም.) እንደተጠናቀቀ ሲወርድ ሲዋረድ የመጣውን አፈታሪክ መሰረት በማድረግ አዛውንቶች ይናገራሉ።

ጣና ቂርቆስ

ኢትዮጵያ ውስጥ ከዕምነት ጋር በተያያዙ ጉዳዮች በቀደምትነት ከሚጠቀሱት ቦታዎች ውስጥ አንዱ የሆነው ታላቁ የጣና ቂርቆስ ገዳም ነው። ጣና ቂርቆስ በምሥራቃዊው የጣና ጫፍ ከረምት ደሴት፣ በጋ ላይ ደግሞ በአንድ ጉኑ ከዋናው የመሬት አካል ጋር ከሚያያዝ ስፍራ ላይ የተተከለ ሴቶች የማይገቡበት ገዳም ነው።

የክርስትና ሃይማኖት በ4ኛው መቶ ክፍለ ዘመን ወደ አገሪቱ ከመግባቱ በፊት የአራት መስዋዕት ይቀርብባቸው ከነበሩት ጥቂት አካባቢዎች ውስጥ አንዱ ይኸው ስፍራ መሆኑን አሁንም ድረስ እዚያው ተቀምጦ የሚገኘው የአራት መስዋዕት ይቀርብበት ነበር የሚባለው ድንጋይ ይመስክራል።

የአራት መስዋዕት ማቅረቢያ ድንጋይ

የጣና ቂርቆስ ገዳም ከታዋቂው ኢትዮጵያዊ የቤተክህነት ዜማ ደራሲ ሮዕሠ ሊቃውንት ቅዱስ ያሬድ ጋርም በጥብቅ የተሳሰረ ታሪክ አለው። ቅዱስ ያሬድ የመጀመሪያውን የዜማ መፅሀፉን የፃፈው እዚህ ገዳም ውስጥ ነበር በማለት ካሠናቱ መፅሀፉን በአስረጅነት አቅርበው ያማያሉ። ቅዱስ ያሬድ ይህን ድን ሲፅፍ ለጥቁርና ቀይ ቀለማት መበጥበጫነት ይጠቀምባቸው ነበር የሚባሉ ከድንጋይ ተቦርቡረው የተሠሩ ጉድጓዶች እዛው ይገኛሉ።

የቅዱስ ያሬድ ድንና ካባ፣ የአራታውያን የብረት መንበር፣ የአቡነ ሰላማ መቋሚያና የብረት መስቀል፣ ከብርጭቆ የተሠራ የብርሌ ቅርፅ ያለው ከኢየሩሳሌም እንደመጣ የሚነገርለት የንጉስ ሰለሞን የእጅ ማስታጠቢያ፣ ከአንድ ሜትር በላይ ቁመት ያላቸው ሁለት የእንጨት መቅረቦች፣ ቁመቱ 75 ሳ.ሜ. ርዝመቱ ደግሞ 5 ሜትር የሆነ በሃዋርያትና በነብያት ስዕል ያሸበረቀ

የክርስትና ሃይማኖት በ4ኛው መቶ ክፍለ ዘመን ወደ አገሪቱ ከመግባቱ በፊት የአራት መስዋዕት ይቀርብባቸው ከነበሩት ጥቂት አካባቢዎች ውስጥ አንዱ ይኸው ስፍራ መሆኑን አሁንም ድረስ እዚያው ተቀምጦ የሚገኘው የአራት መስዋዕት ይቀርብበት ነበር የሚባለው ድንጋይ ይመስክራል።

የአራት መስዋዕት ማቅረቢያ ድንጋይ

የጣና ቂርቆስ ገዳም ከታዋቂው ኢትዮጵያዊ የቤተክህነት ዜማ ደራሲ ሮዕሠ ሊቃውንት ቅዱስ ያሬድ ጋርም በጥብቅ የተሰሰረ ታሪክ አለው። ቅዱስ ያሬድ የመጀመሪያውን የዜማ መፅሀፉን የፃፈው እዚህ ገዳም ውስጥ ነበር በማለት ካህናቱ መፅሀፉን በአስረጅነት አቅርበው ያሳያሉ። ቅዱስ ያሬድ ይህን ድን ሲፅፍ ለጥቁርና ቀይ ቀለማት መበጥበጫነት ይጠቀምባቸው ነበር የሚባሉ ከድንጋይ ተቦርቦረው የተሠሩ ጉድጓዶች እዛው ይገኛሉ።

የቅዱስ ያሬድ ድንና ካባ፣ የአራታውያን የብረት መንበር፣ የአቡነ ሰላማ መቋሚያና የብረት መስቀል፣ ከብርጭቆ የተሠራ የብርሌ ቅርፅ ያለው ከኢየሩሳሌም እንደመጣ የሚነገርለት የንጉስ ሰለሞን የእጅ ማስታጠቢያ፣ ከአንድ ሜትር በላይ ቁመት ያላቸው ሁለት የእንጨት መቅረቦች፣ ቁመቱ 75 ሳ.ሜ. ርዝመቱ ደግሞ 5 ሜትር የሆነ በሃዋርያትና በነብያት ስዕል ያሸበረቀ

ከብራና የተሠራ ልፋፊ ዕድቅ (ቀዳማዊ ምኒልክ የሙሴን ዕላት ከኢየሩሳሌም ሲያመጣ የሚገልፅ) ስዕል፤ የገዳሙን ጥንታዊነትና ታሪካዊነት ለመግለፅ በመነኮሣቱ በአስረጅነት የሚቀርቡ ብርቅና ድንቅ ቅርሶች ናቸው።

ወደጣና ሐይቅ በሚፈሰው የጉማራ ወንዝ አማካኝነት ከጣና ቂርቆስ ገዳም ተለይታ የምትገኘው የክርስቶስ ሰምራ የሴቶችና የወንዶች ገዳም በአማኞቿ ዘንድ ልዩ ክብር ያላት የእምነት ቦታ ናት። ቤተክርስቲያኗ ያረፈችው ከጣና ሀይቅ ዳርቻ በቅርብ ርቀት ላይ ጉች ካለችውና በተለያዩ ዕውቀት ተከባ በአዕዋፋት ዝማሬ ከምትታጀበው ደሴት ጓንጉት ተብላ ከምትጠራው ኮረብታ ላይ ነው። ኮረብታዋ ከፊት ለፊት በስፋት የተንሰራፋውን የጣና ሀይቅን፤ በአሻጋሪ የዳጋ እስጢፋኖስን፤ የምጽሊ ፋሲለደስንና የሪማ መድሃኒያለምን ገዳማት፤ በአዋሳኝ ደግሞ ጣና ቂርቆስን ለመመልከት ተመቻችታ የተፈጠረች ተፈጥሯዊ ማማ ናት። በአፄ ዳዊት ዘመነ መንግሥት እንደተተከለች የሚነገርላት ይህችው ገዳም በተለያዩ ጊዜያት ፈርሳ እንደገና ተሰርታለች።

በገዳሙ የሃይማኖት አባቶች እንደሚነገረው አፈታሪክ ከሆነ የቤተክርስቲያኗ መቅደስ የተሰራው በ6ኛው መቶ ክፍለ ዘመን በራሷ በክርስቶስ ሰምራ ሲሆን እስካሁን ድረስ ሳይፈርስ ይገኛል። መቅደሱ በክብር የተቀመጠውን የሰማዕቷን አጽም እንደያዘ ይታመናል። ቅድስት ክርስቶስ ሰምራ በአጼ ገብረ መስቀል ዘመነ መንግስት (525-539) ቡልጋ አውራጃ ውስጥ ልዩ ስሙ ጌዬ በተባለ ቦታ መወለዷን፤ ለተወሰኑ አመታት በደብረ ሊባኖስ ገዳም መቀመጧን፤ ኋላም በመንፈስ ተመርታ ወደ ጣና ሀይቅ መምጣቷንና ለ12 አመታት በጽኑ ጸሎት መቆየቷን በመጨረሻም ከአምላክ ቃል ኪዳን መቀበሏን ገድሏ እንደሚገልጽ ካህናቱ ያስረዳሉ። ክርስቶስ ሰምራ ከፈጣሪ ቃል ኪዳን የተቀበለችበት ግንቦት 12፤ ከዚህ አለም በሞት የተለየችበት ነሐሴ 24 ቀን አመታዊ ክብረ በአላት ናቸው። በእነዚህ በአላት ቁጥሩ በብዙ ሺህ የሚቆጠር ምዕመን ወደ ቦታው ሲጉርፍ ማየት የተለመደ አመታዊ ትዕይንት ነው።

ወደ ጣና ቂርቆስና ክርስቶስ ሰምራ ገዳማት ለመሄድ ሁለት አማራጮች አሉ። አንደኛው ከባህር ዳር በጀልባ 4 ሰዓት ይፈጃል። ሌላው ከሀሙሲት ከተማ በእግር 3 ሰዓት ያስኬዳል።

ደብረታቦርና አካባቢው

ደብረ ታቦር ጥንታዊ ከሚባሉት የሰሜን ኢትዮጵያ ከተሞች አንዷ ናት። በአጼ ቴዎድሮስ ዘመን መንግስት ለትንሽ ጊዜም ቢሆን የመንግስት ማዕከል ነበረች። አጼ ዮሀንስ 4ኛም ከከተማው ወጣ ብሎ በሚገኝ ሰመርናህ በተባለ ኮረብታማ ስፍራ ላይ ቤተመንግስት አሰርተው እንደነበር ይታወቃል። የህንጻው ፍርስራሽ እስካሁን ድረስ በስፍራው ይገኛል። አንዳንድ ጊዜ የአጼ ዮሀንስ የክረምት ቤተመንግስት እየተባለም ይጠራል። አንዳንድ አዛውንቶች ንጉሱ ስፍራውን ለዘመቻ መሰናዶ የትጥቅና ስንቅ ማደራጃ ይጠቀሙበት እንደነበር ይናገራሉ። በ17ኛው መቶ ክፍለ ዘመን በአጼ ሱስንዮስ እንደተሰራ የሚነገርለት የአሪንጉ ቤተመንግስት ፍርስራሽም ከደብረ ታቦር 12 ኪ.ሜ. ርቀት ላይ ይገኛል።

ከከተማዋ በቅርብ ርቀት ከሚገኙት ታሪካዊ ስፍራዎች አንዱ የደብረ ታቦር ኢየሱስ ቤተክርስቲያን ነው። ከ600 አመታት በፊት በአጼ ሰይፈ አርዕድ ዘመን መንግስት እንደተተከለ ይነገራል። ቤተክርስቲያኑ በተለያዩ ጊዜያት እየፈረሰ በተደጋጋሚ የተሰራና የታደሰ ለመሆኑ አሁን ያለውን ህንጻ በመመልከት ለመረዳት ይቻላል። በአሁኑ ጊዜ የሚታየውን የቤተክርስቲያኑን ህንጻ ያሰሩት ራስ ጉግሳ ናቸው። መቃብራቸው በቤተክርስቲያኑ ግቢ ይገኛል። የአጼ ምኒልክና የንግስት ዘውዲቱ ናቸው የሚባሉ ሁለት አልጋ መሰል ዙፋኖች ከሌሎች በርካታ ቅርሶች ጋር በቤተክርስቲያኑ ይገኛሉ።

አጼ ቴዎድሮስ መድፍ ያሰሩበትና ጥቂት ኢትዮጵያውያን ወጣቶችን አሰባስበው በዘመኑ በግዛታቸው በነበሩ አውሮፓውያን አማካይነት የዕደጥበብ ትምህርት ቤት አቋቁመውበት የነበረው ጋሩት ከደብረታቦር ሰሜናዊ ምስራቅ አቅጣጫ 9 ኪ.ሜ. ርቀት ላይ ይገኛል።

እንደ ምሰሶ ቀጥ ብሎ በቆመ ተራራ አናት ላይ እጅግ በሚያስደንቅ ሁኔታ የተሰራችው የዙር አምባ ጽርሃ አርያም ገዳም ከደብረ ታቦር 55 ኪ.ሜ. ርቃ ከምትገኘው የሳሊ ከተማ አካባቢ ትገኛለች። ቤተክርስቲያኗ በክብ ቅርጽ የተሰራች ሆና 35 ትላልቅ አምዶችና በመካከለኛ የሰው ቁመት ልዩነት የተሰሩ 3 ተደራራቢ ጣሪያዎች አሏት። በ6ኛው መቶ ክፍለ ዘመን በአጼ ገብረ መስቀል ዘመን መንግስት እንደተሰራች የሚነገርላት ዙር አምባ ጽርህ አርያም የቤተክህነት የዜማ ሊቅ የሆነው ቅዱስ ያሬድ የዝማሬ መዋሲትን ለሦስት አመታት እንዳስተማረባትም የገዳሟ ካህናት ይናገራሉ። አሁንም ማንኛውም የቤተክህነት ትምህርት ተማሪ የመጨረሻውን የዝማሬ ፈተና ተፈትኖ ብቁነቱ

የሚረጋገጠው በዚችው ገዳም ነው። በመቅደሷ ዙሪያ የሚታየው የግድግዳ ስዕል በአጼ በካፋ ዘመነ መንግስት የተሰራ ሲሆን በርካታ ታሪካዊ ቅርሶችና ጥንታዊ የብራና መጻሕፍት በገዳሚ ዕቃ ቤት ተቀምጠው ይገኛሉ።

ከደብረ ታቦር ከተማ የግማሽ ሰዓት የመኪና ጉዞ በኋላ ከምር ድንጋይ የተባለ ስፍራ አለ። ከዚህ ስፍራ በስተግራ አቅጣጫ ለአንድ ሰዓት ያህል በእግር ከተንዘቡ በኋላ ውቅሮ መድሀኒአለም በሚል መጠሪያ የሚታወቀውና ከአንድ አለት ተፈልፍሎ የተሰራው የምድር ውስጥ ቤተክርስቲያን ይገኛል። የአካባቢው አዛውንቶች እንደሚናገሩት ቤተክርስቲያኑን ያስጀመሩት ንጉስ ላሊበላ ሲሆኑ ያስጨረሱት ደግሞ አቡነ መልከጻዲቅ የተባሉ የሃይማኖት አባት ናቸው። ከነጭ በህ ድንጋይ ተፈልፍሎ የተሰራው ውቅሮ መድሃኒአለም በሦስት ጉኑ ከመሬት ተለይቶ የተቀረጸ፣ በአንደኛውና በፊት ለፊቱ ደግሞ ከአለታማው መሬት ጋር ተያይዞ የተሰራ ፍልፍል ህንጻ ነው። ከዋናዎቹ የመቅደስ፣ የቅድስትና የቅኔ ማህሌት ክፍሎች በተጨማሪ ሌላ ሁለተኛ መቅደስ፣ ሁለት የመግቢያ ክፍሎችና የተለየ አገልግሎት የማይሰጡ ሌሎች በርካታ ክፍሎች ይገኛሉ። በቅድስቱና በመቅደሱ ጣሪያ ክፍልፋዮች ላይ የተለያዩ ውብ የሀረግና የመስቀል ቅርጾች ቅርጾች (ሪሊፍስ) ይታያሉ። የቅድስት፣ የመቅደስና የቅኔ ማህሌት ክፍሎቹ በቀስተዳመና ቅርጽ በተሰሩ ትላልቅ አምዶች የተከፈሉ ናቸው። ቤተክርስቲያኑን ከሩቅ ሲያዩት ከመሬቱ ጋር የተመሳሰለ ነው። ወደ ቤተመቅደሱ ለመግባት ከመሬት በታች ከትልቅ ቋጥኝ ተፈልፍሎ በተሰራ የውስጥ ለውስጥ መንገድ ዘልቆ ማለፍ ያስፈልጋል። በአጠቃላይ ውቅሮ መድሃኒአለም በኪነህንፃ ጥበቡና በባህላዊ ይዘቱ ትልቅ የቅርስ ሃብት እንደሆነ ይታመናል።

በዘመናችን ከፍተኛ ቁጥር ያለው ቱሪስት ከሚጉርፍባቸው ስፍራዎች ዋነኞቹ የተፈጥሮ ፍል ውሃዎችና ጠበሎች ናቸው። በደቡብ ጉንደር መስተዳድር ዞን ከወረታ ከተማ 19 ኪሎ ሜትር ርቀት ላይ የዋንዛዩ ፍል ውሃ ይገኛል። የቦታው መልክዓ ምድር ኮረብታማ ሲሆን በተፈጥሮ ደን የተከበበ ነው። በፍል ውሃው አጠገብ መጠነኛ አገልግሎት የሚሰጥ ሆኖ አለ።

10. ስሜን ጉንደር

የኢትዮጵያ የጥንት ከተሞች ታሪክ ሲወሳ የጉንደር ስም ሳይጠቀስ አይታለፍም። በ17ኛው መቶ ክፍለ ዘመን የመጀመሪያ አጋማሽ፣ በ1620ዎቹ፣ በአጼ ፋሲለደስ ዘመን መንግስት የተቆረቆረው ጉንደር ከሌሎች ቀደምት ከተሞች ለየት የሚያደርጋት ዘለግ ላሉ ዓመታት በመንግስት መዲናነት ወይም በዋና ከተማነት ማገልገሏ ነው። በመካከለኛው ዘመን የነበሩት የኢትዮጵያ ነገስታት ከቦታ ቦታ እየተዘዋወሩ፣ በድንኳን እየኖሩ ግዛታቸውን የማስተዳደር ባህል ስለነበራቸው በርካታ ከተሞች በዘላቂነት ሊቋቋሙ አልቻሉም። ይሁን እንጂ ነገስታቱ በየራሳቸው ምክንያት በሚመርጧቸው የተለያዩ ስፍራዎች አብያተመንግስታትንና ገዳማትን ያሰሩ ነበር። እንፍራዝ (ጉዛራ)፣ አይባ፣ ወንደጌ፣ ቆቃ፣ ጉርጉራ፣ ደንቀዝ፣ አዘዞና አሪንጌ በተባሉ ቦታዎች ተሰርተው የነበሩት አብያተ መንግስታት የቅድመ-ጉንደር የኪነህንጻ ጥበብ አሻራዎች ናቸው።

የዕደጥበብ ባለሙያ እንደ ዝቅተኛ የህብረተሰብ ክፍል በሚቆጠርበት ማህበረሰብ የጥበቡ ውጤት እንጂ የጠቢቡ ማንነት እምብዛም ከቁምነገር የሚቆጠር አይደለም። የቅድመ-ጉንደርም ይሁን የጉንደር ዘመን የኪነህንጻ ጥበብ አፍላቂዎች እነማን እንደነበሩ በውል የሚታወቅ ነገር የለም። አንዳንድ በጉንደር ዘመን በከተማዋ የነበሩ የውጭ አገር ዜጎች በጻፏቸው መጻሕፍት ውስጥ በተደጋጋሚ እንደተገለጸው የግንባታው መሪዎችና የውጤቱ ተወዳሾች የውጭ ዜጎች ናቸው። በኢትዮጵያውያን የተጻፉ ጥቂት ዜና መዋዕሎች አቶ ወልደ ጊዮርጊስ የተባሉ ድንቅ ግንበኛ ለቀዳማዊ ዮሀንስና ለልጃቸው ለቀዳማዊ ኢያሱ ቤተመንግስት እንደገነቡ ስም ጠቅሰው ዘግበዋል። ምንም እንኳን የውጭ ዜጎችን ተሳትፎና የውጭ አገር የግንባታ ጥበብ ተጽዕኖን ለመካድ ባይቻል፣ የዘመኑ የኪነህንጻ ጥበብ የኢትዮጵያውያን አንጡራ ችሎታ የታየበት መሆኑን አድበስብሶ ማለፍ አይቻልም። የጉንደር አብያተመንግስታት ድንገት ከውጭ በመጡ መሀንዲሶች የታነጹ ሳይሆኑ ከረዥም ጊዜ ጀምሮ የነበረ የኪነህንጻ ጥበብ ረቂቅ ውጤቶች ናቸው። በዘመኑ የነበሩ መሳፍንትና መኳንንት ለምን የነገስታቱን ፈለግ ተከትለው ትላልቅ ህንጻዎችን እንዳልገነቡ የታሪክ ምሁራን መልስ የሚሰጡበት ጉዳይ ነው።

የጉንደር ከተማ ዋነኛ የቱሪስት መስህብ ሀብቶች የመካከለኛው ዘመን የኢትዮጵያ ነገስታት ያሰሯቸው አብያተ መንግስታትና አብያተክርስቲያናት ናቸው። አብያተመንግስታቱ በከተማዋ መሀል በሚገኘው ከፍተኛ ስፍራ ላይ የአጼ ፋሲል ግቢ ተብሎ በሚታወቀው ሰፊ ቅጥር ውስጥ ይገኛሉ። የግቢው

በፋት 70,000 ካሬ ሜትር ይሆናል። ከ17ኛውና 18ኛው መቶ ክፍለ ዘመን የኢትዮጵያ መሪዎች መካከል የስድስቱን አብያተመንግስታትና ሌሎች በርካታ የህንጻ ፍርስራሾችን ይዞ ይገኛል። እነዚህም ነገስታት አጼ ፋሲለደስ (1624-1659)፣ አጼ አዕላፍ ሰገድ ዮሃንስ (1660-1674)፣ አጼ አዲያም ሰገድ ኢያሱ (1674-1698)፣ አጼ ዳዊት ሳልሳዊ (1708-1713)፣ አጼ በካፋ (1713-1723)፣ አጼ ብርሃን ሰገድ ኢያሱ (1723-1747) እና እቴጌ ምንትዋብ ናቸው።

የአጼ ፋሲል ግቢ ቀደም ሲል አስራ ሁለት በሮች እንደነበሩት ይታወቃል። አሁን ያለው የመግቢያ በር ከጥንቶቹ በሮች አንዱ ሳይሆን በጣሊያን ጊዜ የተሰራ ነው። ከዚህ በር በስተቀኝ አቅጣጫ የጥንቶቹ በሮች ስም በቅደም ተከተል ሲዘረዘር እንኩዬ በር፣ ዕቃ ግምጃ ቤት በር፣ ፊት በር (ጃንተክል በር)፣ ወንበር በር፣ ተስካር በር፣ አዛዥ ጥቁሬ በር፣ አደናግር በር፣ ኳሊ በር፣ እምቢልታ በር፣ ፈረስ ባልደራስ በር፣ ዕርግብ በር እና ቀጭን አሸዋ በር በመባል ይታወቃል።

አብያተመንግስታቱ የተሰሩት ከድንጋይ፣ ከእንጨትና ከኖራ ሲሆን ድንጋዩም ቀላ ያለና ልስላሴ ያለው የተጠበሰ ሽክላ የመሰለ ነው። ይገኝ የነበረውም ቁስቋምና ጅብ ዋሻ ከሚባሉ ስፍራዎች እንደነበር ይነገራል።

የአድያም ሰገድ ኢያሱና የአጼ ፋሲል
አብያተ መንግስታት

ስፋት 70,000 ካሬ ሜትር ይሆናል። ከ17ኛውና 18ኛው መቶ ክፍለ ዘመን የኢትዮጵያ መሪዎች መካከል የስድስቱን አብያተመንግስታትና ሌሎች በርካታ የህንጻ ፍርስራሾችን ይዞ ይገኛል። እነዚህም ነገስታት አጼ ፋሲለደስ (1624-1659)፣ አጼ አፅላፍ ሰገድ ዮሃንስ (1660-1674)፣ አጼ አዲያም ሰገድ ኢያሱ (1674-1698)፣ አጼ ዳዊት ሳልሳዊ (1708-1713)፣ አጼ በካፋ (1713-1723)፣ አጼ ብርሃን ሰገድ ኢያሱ (1723-1747) እና እቴጌ ምንትዋብ ናቸው።

የአጼ ፋሲል ግቢ ቀደም ሲል እስራ ሁለት በሮች እንደነበሩት ይታወቃል። አሁን ያለው የመግቢያ በር ከጥንቶቹ በሮች አንዱ ሳይሆን በጣሊያን ጊዜ የተሰራ ነው። ከዚህ በር በስተቀኝ አቅጣጫ የጥንቶቹ በሮች ስም በቅደም ተከተል ሲዘረዘር እንኩዬ በር፣ ዕቃ ግምጃ ቤት በር፣ ፊት በር (ጃንተክል በር)፣ ወንበር በር፣ ተስካር በር፣ አዛዥ ጥቁሬ በር፣ አደናግር በር፣ ኳሊ በር፣ እምቢልታ በር፣ ፈረስ ባልደራስ በር፣ ዕርግብ በር እና ቀጭን አሸዋ በር በመባል ይታወቃል።

አብያተመንግስታቱ የተሰሩት ከድንጋይ፣ ከእንጨትና ከኖራ ሲሆን ድንጋዩም ቀላ ያለና ልስላሴ ያለው የተጠበሰ ሸክላ የመሰለ ነው። ይገኝ የነበረውም ቁስቋምና ጅብ ዋሻ ከሚባሉ ስፍራዎች እንደነበር ይነገራል።

የአድያም ሰገድ ኢያሱና የአጼ ፋሲል
አብያተ መንግስታት

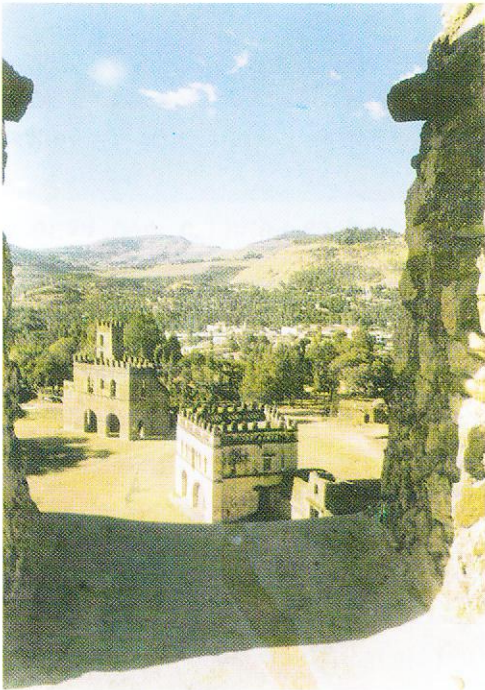
በአጼ ፋሲል ግቢ ከሚገኙት ህንጻዎች ትልቁና ከሞላ ጉደል በደህና ሁኔታ ላይ የሚገኘው የአጼ ፋሲል ቤተመንግስት ነው። ሰላሳ ሁለት ሜትር ርዝመትና ሦስት ፎቶች እንዲሁም በርካታ የምድር ውስጥ ክፍሎች አሉት። ከመጨረሻው ፎቶ በስተደቡብ በምዕራብ ላይ በከበሮ ቅርጽ የተሰራ ክፍል አለ። የህንጻው አራት ማዕዘን አናቶች የግማሽ እንቁላል ቅርጽ አላቸው። ስተለምዶ የእንቁላል ግንብ ተብለው ይጠራሉ። አንዳንድ ሰዎች እነኚህ የእንቁላል ግንቦች የነገስታቱ ፀሎት ማድረሻ ክፍሎች ነበሩ ቢሉም በተለይ በህንጻው ሰሜናዊ ምስራቅና ሰሜናዊ ምዕራብ የሚገኙት የአጼው መጻዳጃ ክፍሎች እንደነበሩ አንዳንድ የቀፋሮ መረጃዎች ይጠቁማሉ። በአምስቱ አመት የአርበኝነት ዘመን ጉንደር በኢጣሊያ በተያዘች ጊዜ ቤተመንግስቱ የኢጣሊያ ባለስልጣናት መኖሪያ ስለነበር ከእንቁላል ግንቦቹ አንዱ በመጻዳጃ ቤትነት ያገለገል እንደነበር ይታወቃል።

ከአጼ ፋሲል ግቢ ህንጻዎች የአዕላፍ ሰገድ የሃንስ ቤተመንግስትና የአጼ ፋሲል ቤተመዝክር

ከአጼ ፋሲል ግቢ ውጭ በተመሳሳይ ዘመንና የኪነህንጻ ጥበብ የተሰሩ በርካታ ህንጻዎች ይገኛሉ። የአጼ ፋሲል መዋኛ፣ በቁስቋም የሚገኘው የእቴጌ ምንትዋብ ግቢ፣ የራስ ሚካኤል ስሁል ግቢ፣ የደብረ ብርሃን ስላሴ ዋነኞቹ ናቸው።

በአጼ ፋሲል ግቢ ከሚገኙት ህንጻዎች ትልቁና ከሞላ ጉደል በደህኖ ሁኔታ ላይ የሚገኘው የአጼ ፋሲል ቤተመንግስት ነው። ሰላሳ ሁለት ሜትር ርዝመትና ሦስት ፎቶች እንዲሁም በርካታ የምድር ውስጥ ክፍሎች አሉት። ከመጨረሻው ፎቶ በስተደቡብ በምዕራብ ላይ በከበሮ ቅርጽ የተሰራ ክፍል አለ። የህንጻው አራት ማዕዘን አናቶች የግማሽ እንቁላል ቅርጽ አላቸው። በተለምዶ የእንቁላል ግንብ ተብለው ይጠራሉ። አንዳንድ ሰዎች እነኚህ የእንቁላል ግንቦች የነገስታቱ ፀሎት ማድረሻ ክፍሎች ነበሩ ቢሉም በተለይ በህንጻው ሰሜናዊ ምስራቅና ሰሜናዊ ምዕራብ የሚገኙት የአጼው መጻዳጃ ክፍሎች እንደነበሩ አንዳንድ የቁፋሮ መረጃዎች ይጠቁማሉ። በአምስቱ አመት የአርበኝነት ዘመን ጉንደር በኢጣሊያ በተያዘች ጊዜ ቤተመንግስቱ የኢጣሊያ ባለስልጣናት መኖሪያ ስለነበር ከእንቁላል ግንቦቹ አንዱ በመጻዳጃ ቤትነት ያገለገል እንደነበር ይታወቃል።

ከአጼ ፋሲል ግቢ ህንጻዎች የአዕላፍ ሰገድ የሃንስ ቤተመንግስትና የአጼ ፋሲል ቤተመዘክር

ከአጼ ፋሲል ግቢ ውጭ በተመሳሳይ ዘመንና የኪነህንጻ ጥበብ የተሰሩ በርካታ ህንጻዎች ይገኛሉ። የአጼ ፋሲል መዋኛ፣ በቁስቋም የሚገኘው የእቴጌ ምንትዋብ ግቢ፣ የራስ ሚካኤል ስሁል ግቢ፣ የደብረ ብርሃን ስላሴ ዋነኞቹ ናቸው።

የእቴጌ ምንትዋብ የግብር አዳራሽ፣ ቁስቋም

በአጼ አዲያም ሰገድ ኢያሱ ዘመነ መንግስት የተሰራው የደብረ ብርሃን ስላሴ ከተሰራ ያልፈረሰ፣ ጉንደር በደርቡሾች በተቃጠለች ጊዜ እንኳ ምንም ዓይነት ጉዳት ያልደረሰበት፣ በደሀና ሁኔታ ላይ የሚገኝ ቤተክርስቲያን ነው። የቤተክርስቲያኑ መቅደስ እጅግ ማራኪ በሆኑ ጥንታዊ የሃይማኖት ስዕሎች የተሞላ ነው። የጣራው የውስጥ ክፍል ባማሩና ብዛት ባላቸው የመላዕክት ስዕሎች ያሸበረቀ ሲሆን «እምአዕላፍ መላዕክት» የሚል ጽሁፍ ይገኝበታል። የመላዕክቱ አቀማመጥ ወደ ሰሜን፣ ደቡብ፣ ምስራቅና ምዕራብ አቅጣጫዎች ነው። ትርጉሙም የመላዕክት ተልዕኮ ወደ አራቱም አቅጣጫዎች ነው በማለት ካህናቱ ያስረዳሉ። ስዕሉን የሳሉት አባ ሃይለ መስቀል ወልዱ የተባሉ ሰው እንደሆኑ ይነገራል። በ1685/1686 ዓ.ም የኔዘርላንድስ ንጉስ ሁለት ደወሎችን ለደብረ-ብርሃን ስላሴ ቤተክርስቲያን በስጦታ እንደላኩ በታሪክ መጻሕፍት ተጽፎ ይገኛል።

ጽዮን ቅርስ ጽዮን አካላት ጽዮን

በአጼ አዲያም ሰገድ አያሱ ዘመነ መንግስት የተሰራው የደብረ ብርሃን ስላሴ ከተሰራ ያልፈረሰ፣ ጉንደር በደርቡሾች በተቃጠለች ጊዜ እንኳ ምንም ዓይነት ጉዳት ያልደረሰበት፣ በደህና ሁኔታ ላይ የሚገኝ ቤተክርስቲያን ነው። የቤተክርስቲያኑ መቅደስ እጅግ ማራኪ በሆኑ ጥንታዊ የሃይማኖት ስዕሎች የተሞላ ነው። የጣራው የውስጥ ክፍል ባማሩና ብዛት ባላቸው የመላዕክት ስዕሎች ያሸበረቀ ሲሆን «እምአዕላፍ መላዕክት» የሚል ጽሁፍ ይገኝበታል። የመላዕክቱ አቀማመጥ ወደ ሰሜን፣ ደቡብ፣ ምስራቅና ምዕራብ አቅጣጫዎች ነው። ትርጉሙም የመላዕክት ተልዕኮ ወደ አራቱም አቅጣጫዎች ነው በማለት ካህናቱ ያስረዳሉ። ስዕሉን የሳሉት አባ ሃይለ መስቀል ወልዱ የተባሉ ሰው እንደሆኑ ይነገራል። በ1685/1686 ዓ.ም የኔዘርላንድስ ንጉስ ሁለት ደወሎችን ለደብረ-ብርሃን ስላሴ ቤተክርስቲያን በስጦታ እንደላኩ በታሪክ መጻሕፍት ተጽፎ ይገኛል።

የደብረ-ብርሃን ስላሴ ቤተክርስቲያን ከፊት ለፊት፣ ጉንደር

የደብረ ብርሃን ስላሴ ቤተክርስቲያን ከጀርባ፣ ጉንደር

የስሜን ተራሮች ብሄራዊ ፓርክ

ኢትዮጵያ ውስጥ ከሚገኙት ሁለት አንጋፋ ብሄራዊ ፓርኮች አንዱ የስሜን ተራሮች ብሄራዊ ፓርክ ነው። የፓርኩ ክልል የሚጀምረው ከደባርቅ ከተማ 32 ኪ.ሜ. ርቀት በኋላ ሲሆን የደባርቅ ከተማ ከጌንደር 101 ኪ.ሜ. ርቆ ይገኛል።

አካባቢው በፓርክነት የተከለለው በ1959 ዓ.ም. ሲሆን በ1962 ዓ.ም. ደግሞ በትዕዛዝ ቁጥር 59/62 ህጋዊ ዕውቅና እንዲያገኝ ተደርጓል። ከዘጠኝ ዓመታት በኋላ፣ በ1970 ዓ.ም.፣ በተባበሩት መንግስታት የትምህርት፣ የሳይንስና የባህል ድርጅት (ዩኔስኮ) አማካይነት በአለም የቅርስ መዝገብ ላይ ተመዝግቧል። በተለያዩ መረጃዎች ላይ የተለያዩ አሃዞች የተቀመጡ ቢሆንም ፓርኩ 179 ካሬ ኪ.ሜ. ስፋት እንዳለው ይታወቃል። የስሜን ተራሮች ብሄራዊ ፓርክ ከባህር ወለል በላይ ከ1900 እስከ 3926 ሜትር ከፍታ ላይ ይገኛል። ከፓርኩ ተራሮች ጋር ተያይዞ የሚገኘውና በከፍታው ከኢትዮጵያ አንደኛ፣ ከአፍሪካ ደግሞ አራተኛ የሆነው የራስ ዳሽን ተራራም ግጭ ተብሎ ከሚታወቀው የፓርኩ የማረፊያ ሰፈር በሁለት ቀን ተኩል የእግር ጉዞ ርቀት ላይ ይገኛል። ራስ ዳሽን 4620 ሜትር ከፍታ አለው። ፓርኩ ተራራማ ስፍራዎች የሚበዙበት ቢሆንም ቆላማ ስፍራዎችንም አካቶ ይዟል። ከፍተኛው የሙቀት መጠን ከ12⁰ ሴልሺየስ እስከ 18⁰ ሴልሺየስ፣ ዝቅተኛው ደግሞ ከ3⁰ ሴልሺየስ እስከ 4⁰ ሴልሺየስ የሚደርስ ሲሆን አማካይ የዝናብ መጠኑ 1550 ሚ.ሜ. እንደሆነ መረጃዎች ይጠቁማሉ።

የስሜን ተራሮች ብሄራዊ ፓርክና አካባቢው እንደ ሃውልት ተጠርበው የወጡ፣ እንደ መደብ የተደለደሉና እንደ ሰንሰለት ተያይዘው፣ ከሰማይ ጋር የተጋጠሙ የሚመስሉ ግዙፍ ተራሮች፣ በተለያዩ ቁሳቁስ አምሳል ተጠፍጥፈው የተሰሩ ይመስላል ውብና አስገራሚ ቅርጽ ያላቸው የመሬት ገጽታዎች፣ ጭልጥ ያሉ ገደላ ገደሎች፣ በአጠቃላይ ውስብስብ የተፈጥሮ ትንግርት የሚታይበት ስፍራ ነው። ስፍራውን በአይን አይተው ስሜትን በህዋሳት ከማጣካም በስተቀር በቃላት መግለጹ እጅግ ከባድ ነው።

የስሜን ተራሮች አንድ ገጽታ

ኢትዮጵያ ውስጥ ብቻ ከሚገኙት ሰላሳ አንድ ጡት አጥቢ የዱር እንስሳት ሰባቱ፣ ከአስራ ስድስት አዕዋፍ ደግሞ አስራ ሦስቱ የሚገኙት በስሜን ተራሮች ብሄራዊ ፓርክ ነው። ዋልያ፣ የስሜን ቀበሮና ጭላዳ ዝንጀሮ የፓርኩ ልዩ መታወቂያዎች ናቸው። ይህና ከፍ ሲል የተጠቀሰው አስገራሚ የተፈጥሮ መልክአ ምድር አንድ ላይ ተዳምረው ፓርኩ በአለም የተፈጥሮ ቅርስ ሀብት መዝገብ ውስጥ እንዲሰፍር ምክንያት ሆነዋል።

ፓርኩን አቋርጦ የሚያልፈው አዲስ የተሰራው መንገድ ሁኔታውን ይለውጠው እንጂ፣ የፓርኩ የተፈጥሮ አቀማመጥ ለተሸከርካሪ እምብዛም አመቺ ባለመሆኑ ቱሪስቶችም ሆኑ የጥበቃ ሰራተኞች አብዛኛውን ጊዜ በፓርኩ ውስጥ የሚዘዋወሩት በፈረስ ነው። ለጉዞ አስፈላጊ የሆኑ ቁሳቁስና የስንቅ መሰናዶ የሚደረገው በደባርቅ ከተማ ነው። በፓርኩ የሚደረገው ጉብኝት ቀናትን የሚወስድ በመሆኑ ፈረስ፣ በቅሎ፣ ፈረስ ጉታችና መንገድ መሪ እንዲሁም ጠባ ቂ (ሰካውት) አስፈላጊ ናቸው። ለአገልግሎት የሚከፈለው ክፍያ በአማካይ ከብር 20 እስከ 30 የሚደርስ ቢሆንም የሚወሰነው በድርድር ነው። ወደ ፓርኩ ለመግባት ለ48 ሰዓት ቆይታ በነፍስ ወከፍ ብር 70 ይከፈላል። በፓርኩ የመጀመሪያው የማረፊያ ሰፈር ሳንቃ በር በሚባል ስፍራ ላይ ይገኛል። በዚህ ሰፈር ለጉብኝዎች ማረፊያ እንዲሆኑ የተዘጋጁ ሦስት ክፍሎች አሉ።

የጥበቃውን፣ የቁጥጥሩንና የጉብኝቱን ስራ በተቀላጠፈ ሁኔታ ለማካሄድ ይረዳሉ ተብሎ የታመነባቸው ሌሎች አምስት ተነጣይ ሰፈሮችም አሉ። እነዚህም ግጭ፣ ጨነቅ፣ ድርኒ፣ ሙጭላና አዳርማዝ ይባላሉ። የግል ድንኳኖችን ይዘው ለሚንቀሳቀሱ ጉብኚዎችም የመትከያ ቦታዎች ተዘጋጅተዋል። በስሜን ተራሮች ብሄራዊ ፓርክ ስለሚደረግ ጉብኝት አጠቃላይ መረጃዎችንና ስለመስህብ ስፍራዎቹ ዝርዝር ማብራሪያዎችን ከፓርኩ ጽ/ቤት ማግኘት ይቻላል። ጽ/ቤቱ ደባርቅ ከተማ መግቢያ ላይ ይገኛል።

ዞዝ አምባ ጊዮርጊስ

ከጉንደር ከተማ በአርባያ በኩል 130 ኪ.ሜ. ወይንም በእብናት በኩል 200 ኪ.ሜ. ርቀት ላይ ጉህላ የተባለች ትንሽ ከተማ ትገኛለች። ከጉህላ የአንድ ሰዓት ተኩል የእግር ጉዞ በኋላ በደን የተሸፈነውና ኮረብታማው ዞዝ አምባ ይገኛል። የዞዝ አምባ ተፈጥሮአዊ አቀማመጥ በምስራቅ ላሊበላን፣ ሰቆጣንና የተከዜን ተፋሰስ፣ በምዕራብ ወገራን፣ ጉንደር ዙሪያንና ደንቀዝን፣ በሰሜን የስሜን ተራሮችን፣ በምዕራብ ደግሞ እብናትን በርቀት ለመቃኘት የሚያስችል ነው።

ዞዝ አምባ ጊዮርጊስና አካባቢው

የጥበቃውን፣ የቁጥጥሩንና የጉብኝቱን ስራ በተቀላጠፈ ሁኔታ ለማካሄድ ይረዳሉ ተብሎ የታመነባቸው ሌሎች አምስት ተነግይ ሰፈሮችም አሉ። እነዚህም ግጭ፣ ጨነቅ፣ ድርኒ፣ ሙጭላና አዳርማዝ ይባላሉ። የግል ድንኳኖችን ይዘው ለሚንቀሳቀሱ ጉብኚዎችም የመትከያ ቦታዎች ተዘጋጅተዋል። በስሜን ተራሮች ብሄራዊ ፓርክ ስለሚደረግ ጉብኝት አጠቃላይ መረጃዎችንና ስለመስህብ ስፍራዎቹ ዝርዝር ማብራሪያዎችን ከፓርኩ ጽ/ቤት ማግኘት ይቻላል። ጽ/ቤቱ ደባርቅ ከተማ መግቢያ ላይ ይገኛል።

ዞዝ አምባ ጊዮርጊስ

ከጉንደር ከተማ በአርባያ በኩል 130 ኪ.ሜ. ወይንም በአብናት በኩል 200 ኪ.ሜ. ርቀት ላይ ጉህላ የተባለች ትንሽ ከተማ ትገኛለች። ከጉህላ የአንድ ሰዓት ተኩል የእግር ጉዞ በኋላ በደን የተሸፈነውና ኮረብታማው ዞዝ አምባ ይገኛል። የዞዝ አምባ ተፈጥሮአዊ አቀማመጥ በምስራቅ ላሊበላን፣ ሰቆጣንና የተከዜን ተፋሰስ፣ በምዕራብ ወገራን፣ ጉንደር ዙሪያንና ደንቀዝን፣ በስሜን የስሜን ተራሮችን፣ በምዕራብ ደግሞ አብናትን በርቀት ለመቃኘት የሚያስችል ነው።

ዞዝ አምባ ጊዮርጊስና አካባቢው

የጥበቃውን፣ የቁጥጥሩንና የጉብኝቱን ስራ በተቀላጠፈ ሁኔታ ለማካሄድ ይረዳሉ ተብሎ የታመነባቸው ሌሎች አምስት ተነጣይ ሰፈሮችም አሉ። እነዚህም ግጭ፣ ጨነቅ፣ ድርኒ፣ ሙጭላና አዳርማዝ ይባላሉ። የግል ድንኳኖችን ይዘው ለሚንቀሳቀሱ ጉብኚዎችም የመትከያ ቦታዎች ተዘጋጅተዋል። በስሜን ተራሮች ብሄራዊ ፓርክ ስለሚደረግ ጉብኝት አጠቃላይ መረጃዎችንና ስለመስህብ ስፍራዎቹ ዝርዝር ማብራራያዎችን ከፓርኩ ጽ/ቤት ማግኘት ይቻላል። ጽ/ቤቱ ደባርቅ ከተማ መግቢያ ላይ ይገኛል።

ዞዝ አምባ ጊዮርጊስ

ከጐንደር ከተማ በአርባያ በኩል 130 ኪ.ሜ. ወይንም በእብናት በኩል 200 ኪ.ሜ. ርቀት ላይ ጉህላ የተባለች ትንሽ ከተማ ትገኛለች። ከጉህላ የአንድ ሰዓት ተኩል የእግር ጉዞ በኋላ በደን የተሸፈነውና ኮረብታማው ዞዝ አምባ ይገኛል። የዞዝ አምባ ተፈጥሮአዊ አቀማመጥ በምስራቅ ላሊበላን፣ ሰቆጣንና የተከቤን ተፋሰስ፣ በምዕራብ ወገራን፣ ጐንደር ዙሪያንና ደንቀዝን፣ በሰሜን የስሜን ተራሮችን፣ በምዕራብ ደግሞ እብናትን በርቀት ለመቃኘት የሚያስችል ነው።

ዞዝ አምባ ጊዮርጊስና አካባቢው

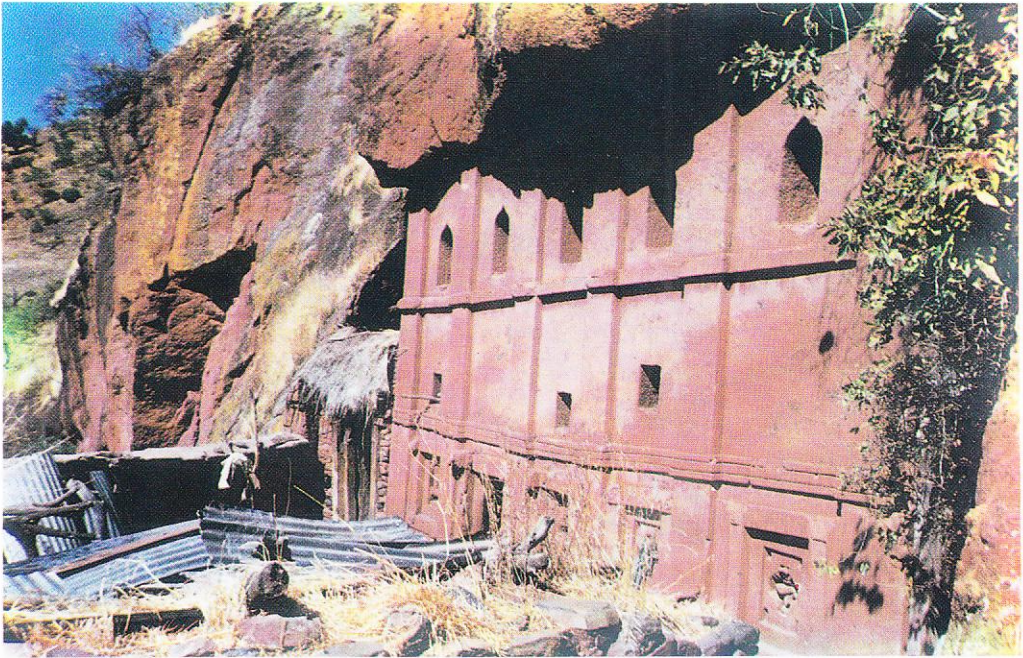
በአምባው ግርጌ ዞዝ አምባ ጊዮርጊስ የተባለ ጥንታዊ ቤተክርስቲያን ይገኛል። ቤተክርስቲያኑ ከአለት ተፈልፋሎ የተሰራ ሲሆን አናቱ ብቻ ከዋናው ቋጥኝ ጋር የተያያዘ ነው። ከላሊበላ አብያተክርስቲያናት ጋር ተመሳሳይነት ያለው የዞዝ አምባ ጊዮርጊስ በአጼ ላሊበላ እንደተሰራ አንጻንድ አዛውንቶች ይናገራሉ። ሌሎች ደግሞ በአጼ ይስሃቅ (1414-1429) ዘመን መንግስት አባ አብሳዱ (አብሳዲ) በተባሉ የሃይማኖት አባት እንደተመሰረተ ይናገራሉ። ምናልባት የስም ሞክሼ ካልሆነ በስተቀር አባ አብሳዲ ከአባ ኢዎስጣጤዎስ አንጋፋ ደቀመዛሙርት አንዱ የነበሩ ናቸው። አባ ኢዎስጣጤዎስ ደግሞ በግምት ከ1266 እስከ 1345 ዓ.ም. የኖሩ ታዋቂ የሃይማኖት አባት ነበሩ። አባ አብሳዲ ከአባ ኢዎስጣጤዎስ ዕረፍት በኋላ እስከ አጼ ሰይፈ አርዕድ ዘመን መንግስት ድረስ እንደኖሩ ይገመታል።

ዞዝ አምባ ጊዮርጊስ

እንደ አብዛኞቹ አብያተክርስቲያናት ዞዝ አምባ ጊዮርጊስ በውስጡ የቅኔ ማህሌት፣ መቅደስና ቅድስት ያለው ሲሆን በግምት 40 ሚተር ጥልቀት ያለው ጠበልና «የሙሽራ ቤት» ተብሎ የሚጠራ የክርስትና ማንሻ ክፍል አለው። ስምንት ያማሩ ውቅር አምዶች ከቤተክርስቲያኑ ጣሪያ ጋር ተያይዘው ቆመዋል። መስኮቶቹ በመስቀል ቅርጽ የተሰሩ ናቸው።

በአምባው ግርጌ ዞዝ አምባ ጊዮርጊስ የተባለ ጥንታዊ ቤተክርስቲያን ይገኛል። ቤተክርስቲያኑ ከአለት ተፈልፍሎ የተሰራ ሲሆን አናቱ ብቻ ከዋናው ቋጥኝ ጋር የተያያዘ ነው። ከላሊበላ አብያተክርስቲያናት ጋር ተመሳሳይነት ያለው የዞዝ አምባ ጊዮርጊስ በአጼ ላሊበላ እንደተሰራ አንጻንድ አዛውንቶች ይናገራል። ሌሎች ደግሞ በአጼ ይስሃቅ (1414-1429) ዘመን መንግስት አባ አብሳዱ (አብሳዲ) በተባሉ የሃይማኖት አባት እንደተመሰረተ ይናገራል። ምናልባት የስም ሞክሼ ካልሆነ በስተቀር አባ አብሳዲ ከአባ ኢዎስጣጤዎስ አንጋፋ ደቀመዛሙርት አንዱ የነበሩ ናቸው። አባ ኢዎስጣጤዎስ ደግሞ በግምት ከ1266 እስከ 1345 ዓ.ም. የኖሩ ታዋቂ የሃይማኖት አባት ነበሩ። አባ አብሳዲ ከአባ ኢዎስጣጤዎስ ዕረፍት በኋላ እስከ አጼ ሰይፈ አርዕድ ዘመን መንግስት ድረስ እንደኖሩ ይገመታል።

ዞዝ አምባ ጊዮርጊስ

እንደ አብዛኞቹ አብያተክርስቲያናት ዞዝ አምባ ጊዮርጊስ በውስጡ የቅኔ ማህልት፣ መቅደስና ቅድስት ያለው ሲሆን በግምት 40 ሜትር ጥልቀት ያለው ጠበልና «የሙሽራ ቤት» ተብሎ የሚጠራ የክርስትና ማገሻ ክፍል አለው። ስምንት ያማሩ ውቅር አምዶች ከቤተክርስቲያኑ ጣሪያ ጋር ተያይዘው ቆመዋል። መስኮቶቹ በመስቀል ቅርጽ የተሰሩ ናቸው።

በዚህ ጥንታዊ ቤተክርስቲያን ውስጥ በርካታ የብራና መጻሕፍትና ንዋየ ቅዱሳት ይገኛሉ። የግራኝ አህመድ ስጦታዎች ናቸው የሚባሉ ሦስት የክብር ዱላዎች፤ የግራኝ መቀመጫና የአረብኛ ጽሁፍ ያለበት ደወል፤ የራስ ወሌ ስጦታ የሆነ የብር መስቀል ከቅርሶቹ ጥቂቶቹ ናቸው። በዞዝ አምባ ጊዮርጊስ በአመት ሁለት ታላላቅ ሃይማኖታዊ ክብረ በአላት ይከበራሉ። አንዱ ታህሳስ 12 ሌላው ደግሞ ሚያዝያ 23 የሚውሉ ናቸው።

ስውሩ ቤተሳሙኤል በሚል መጠሪያ የሚታወቀው ጅምር የዋሻ ውስጥ ቤተክርስቲያን፤ ደንቀዝ ልዩ ስሙ ጌመንጌ በተባለ ስፍራ የሚገኘው የአጼ ሱስንዮስ ቤተመንግስት ፍርስራሽ፤ ግራኝ አህመድ የሞተበት ስፍራ ነው የሚባለው «ግራኝ በር» እንዲሁም ጌንድ ተክለሃይማኖት ወደ ዞዝ አምባ በሚደረግ ጉዞ በአግረ መንገድ የሚገቡ ታሪካዊ ስፍራዎች ናቸው።

ጌርጌራና አካባቢዋ

በ16ኛው መቶ ክፍለ ዘመን መገባደጃና በ17ኛው መቶ ክፍለ ዘመን መባቻ ላይ በተለያዩ ስፍራዎች ተሰርተው የነበሩትን አብያተመንግስታት ማዕከል በማድረግ ብቅብቅ ብለው ከነበሩት አነስተኛ ከተሞች አንዱ በጣና ሃይቅ ሰሜናዊ ዳርቻ ላይ የተቆረቆረችው ጌርጌራ ነበረች። ዛሬ ትንሽ መንደር ሆናለች። ነገር ግን በአካባቢው የሚገኙትን ታሪካዊ ስፍራዎች ለመጎብኘት ተስማሚ የመነሻ ወይም የማረፊያ ሰፈር ናት። ከጣና ሀይቅ ደቡባዊ ጫፍ ማለትም ከባህርዳር ወደ ሰሜናዊው ጫፍ ለሚደረገው ረዥም የውሃ ላይ ጉዞ ደህና የወደብ አገልገሎት የሚገኘው በጌርጌራ ነው። ከወደቡ ጋር ተያይዞ ጥሩ የመዝናኛ ሆቴል አለ። ንብረትነቱ የጣና ሃይቅ ትራንስፖርት ድርጅት የሆነው ይህ ሆቴል በትላልቅ ዛፎች፣ ጽዶችና አበቦች የተዋበ ንጹህ ግቢ ሲሆን ለጎብኚዎች ማረፊያ የሚሆኑ የጸዱ የመኝታ ክፍሎች አሉት። ዋጋቸውም ለአገር ውስጥ ቱሪስቶች ከብር 23 እስከ 55፣ ለውጭ አገር ቱሪስቶች ደግሞ ከብር 46 እስከ 110 ይደርሳል። ሆቴሉ በተመጣጠነ ዋጋ ምግብ ያዘጋጃል።

የጉርጉራ ወደብ ክብብ

ትኩስና ቀዝቃዛ መጠጦችንም ያቀርባል። የጠረጴዛ ቴኒስ፣ የሜዳ ቴኒስ፣ የመረብ ኳስና የቅርጫት ኳስ ሜዳዎች አሉት። የቴሌቪዥን ፕሮግራም መከታተልም ይቻላል። ከረዥም የውሃ ላይ ጉዞ ወይንም ከአድካሚ ጉብኝት በኋላ በሆቴሉ የሚደረግ ዕረፍት መንፈስን ያድላል። ከቅርብ ጊዜያት ወዲህ በቅጥር ግቢው ለሚደረግ ጉብኝት ብቻ በነፍስ ወከፍ ብር ሁለት ይክፈላል።

ደብረሲና ማርያም

ከጉርጉራ ወደብ ክብብ በአጥር ብቻ የተለየችውና በጣና ሃይቅ ዳርቻ የምትገኘው ደብረሲና ማርያም ቤተክርስቲያን በ14ኛው መቶ ክፍለ ዘመን በአጼ አምደ ጽዮን ዘመነ መንግስት አባ ኤስዲሮስ በሚባሉ ባህታዊ እንደተሠራች የቤተክርስቲያኗ ካህናት ያስረዳሉ። አባ ኤስዲሮስ አመጣጣቸው ከሸዋ፣ ደብረሲና ስለነበር ቤተክርስቲያኗም ደብረሲና ማርያም ተብላ ትጠራለች።

በክብ ቅርፅ ከጭቃና ከእንጨት የተሰራችውና ባማረ የላር ክፍክፍ የተሸፈነችው የደብረሲና ማርያም በደሀና ሁኔታ ከሚገኙ ጥንታዊ አብያተ

የጉርጉራ ወደብ ክበብ

ትኩስና ቀዝቃዛ መጠጦችንም ያቀርባል። የጠረጴዛ ቴኒስ፣ የሜዳ ቴኒስ፣ የመረብ ኳስና የቅርጫት ኳስ ሜዳዎች አሉት። የቴሌቪዥን ፕሮግራም መከታተልም ይቻላል። ከረዥም የውሃ ላይ ጉዞ ወይም ከአድካሚ ጉብኝት በኋላ በሆቴሉ የሚደረግ ዕረፍት መንፈስን ያድሳል። ከቅርብ ጊዜያት ወዲህ በቅጥር ግቢው ለሚደረግ ጉብኝት ብቻ በነፍስ ወከፍ ብር ሁለት ይከፈላል።

ደብረሲና ማርያም

ከጉርጉራ ወደብ ክበብ በአጥር ብቻ የተለየችውና በጣና ሃይቅ ዳርቻ የምትገኘው ደብረሲና ማርያም ቤተክርስቲያን በ14ኛው መቶ ክፍለ ዘመን በአጼ አምደ ጽዮን ዘመነ መንግስት አባ ኤስዲሮስ በሚባሉ ባህታዊ እንደተሠራች የቤተክርስቲያኗ ካህናት ያስረዳሉ። አባ ኤስዲሮስ አመጣጣቸው ከሸዋ፣ ደብረሲና ስለነበር ቤተክርስቲያኗም ደብረሲና ማርያም ተብላ ትጠራለች።

በክብ ቅርፅ ከጭቃና ከእንጨት የተሰራችውና ባማረ የሳር ክፍክፍ የተሸፈነችው የደብረሲና ማርያም በደሀና ሁኔታ ከሚገኙ ጥንታዊ አብያተ

ክርስቲያናት አንዷ ናት። የቤተክርስቲያኒቷ መቅደስ ዙሪያ እጅግ በሚያስደንቅ የሃይማኖት ስዕል የተሞላ ነው። ስዕሉ የተሰራው በ17ኛው መቶ ክፍለ ዘመን ሲሆን ያስሰሩትም የአጼ ፋሲል እህት ወ/ሮ መለኮታዊት ናቸው ይባላል።

በ1970ዎቹ በባህል ሚኒስቴር ባለሙያዎች አማካይነት ሳይንሳዊ የቅርስ ጥገናና እድሳት መርህን በተከተለ መንገድ በተደረጉት የእድሳት እርምጃዎች ቤተክርስቲያኗና ስዕሉ ቺ ጥንታዊ ገጽታዎቻቸውን እንደጠበቁ ይገኛሉ። ስንክሳር፣ ሃይማኖት አበው፣ ድጓና ሌሎች ጥንታዊ የብራና መጻሕፍት የቤተክርስቲያኗ ውድ ቅርሶች ናቸው።

ደብረሲና ማርያም፣ ጉርጉራ

ቀደም ሲል ለመጥቀስ እንደተሞከረው የአብዛኞቹ የጣና ሀይቅ ገዳማት አመሰራረት በሃይማኖት አባቶች ዘንድ ሰባቱ ከዋክብት በመባል ከሚታወቁት መንፈሳዊ መሪዎች ጋር የተያያዘ ነው። ከሰባቱ ከዋክብት ውስጥ አራቱ ከዋክብት የሚባሉት አቡነ ቶማስ፣ አቡነ እንድርያስ፣ አቡነ አሳይና አቡነ ዘካርያስ የመሰረቷቸው የገሊላ፣ የማንዳባ፣ የብርሂዳና የአንጋራ አብያተክርስቲያናት የሚገኙት ከጉርጉራ በቅርብ ርቀት ነው። ከጉርጉራ ከተማ የአርባ አምስት ደቂቃ ወይንም ከደብረ ገሊላ የሃያ አምስት ደቂቃ የጀልባ ጉዞ በኋላ

ክርስቲያናት አንዷ ናት። የቤተክርስቲያኒቷ መቅደስ ዙሪያ እጅግ በሚያስደንቅ የሃይማኖት ስዕል የተሞላ ነው። ስዕሉ የተሰራው በ17ኛው መቶ ክፍለ ዘመን ሲሆን ያስሰሩትም የአጼ ፋሲል እህት ወ/ሮ መለኮታዊት ናቸው ይባላል።

በ1970ዎቹ በባህል ሚኒስቴር ባለሙያዎች አማካይነት ሳይንሳዊ የቅርስ ጥገናና እድሳት መርህን በተከተለ መንገድ በተደረጉት የእድሳት እርምጃዎች ቤተክርስቲያኗና ስዕሉቿ ጥንታዊ ገጽታዎቻቸውን እንደጠበቁ ይገኛሉ። ስንክሳር፣ ሃይማኖተ አበው፣ ድጓና ሌሎች ጥንታዊ የብራና መጻሕፍት የቤተክርስቲያኗ ውድ ቅርሶች ናቸው።

ደብረሲና ማርያም፣ ጐርጐራ

ቀደም ሲል ለመጥቀስ እንደተሞከረው የአብዛኞቹ የጣና ሀይቅ ገዳማት አመሰራረት በሃይማኖት አባቶች ዘንድ ሰባቱ ከዋክብት በመባል ከሚታወቁት መንፈሳዊ መሪዎች ጋር የተያያዘ ነው። ከሰባቱ ከዋክብት ውስጥ አራቱ ከዋክብት የሚባሉት አቡነ ቶማስ፣ አቡነ እንድርያስ፣ አቡነ አሳይና አቡነ ዘካርያስ የመሰረቷቸው የገሊላ፣ የማንዳባ፣ የብርሂዳና የአንጋራ አብያተ ክርስቲያናት የሚገኙት ከጐርጐራ በቅርብ ርቀት ነው። ከጐርጐራ ከተማ የአርባ አምስት ደቂቃ ወይም ከደብረ ገሊላ የሃያ አምስት ደቂቃ የጀልባ ገዛ በኋላ

እጅግ አነስተኛ የሆነችውና የጀበራ ማርያም ገዳም የተተከለችበት ደሴት ትገኛለች።

ደብረ ገሊላ ኢየሱስ ገዳም

የጀበራ ማርያም ቤተክርስቲያን ባስገራሚ የኪነ ህንጻ ጥበብ የተገነባች ባትሆንም የሚያስገርመው ነገር የመነኮሳቱ ቁጥር ሁለት ብቻ መሆኑ ነው። የበሬ ግንባር በምታህል የእርሻ መሬታቸው ላይ በሚያመርቱት ዱባ ይተዳደራሉ።

ከጉርጉራ ወደብ የአንድ ሰዓት የጀልባ ጉዞ በኋላ በ16ኛው መቶ ክፍለ ዘመን የተሰራው የአጼ ሱስንዮስ ቤተመንግስት ፍርስራሽ ይገኛል። በቅርብ ርቀት ደግሞ አጼ ላሊበላ አስጀምሮት ነበር የሚባለው የስላሴ ዋሻና አጼ ሰይፈ አርዕድ ያስሯቸው ሁለት አድባራት ፍርስራሽ ይገኛል። የስላሴ ዋሻ በርካታ በሮችና ክፍሎች ያሉት ሲሆን ውስጥ ለውስጥ ረጅም ርቀት ያስኬዳል ተብሎ ይታመናል። የአጼ ሱስንዮስ ቤተመንግስት ፍርስራሽ ወደ ሚገኝበት ስፍራ ለመጓዝ ሌላው አማራጭ ከጉርጉራ ወደ ጌንደር በሚወስደው መንገድ የአበርጃ መንደርን ደቡባዊ አቅጣጫ ይዞ ከጃግራ ሚካኤል ጥቂት ርቀት መጓዝ ነው።

እጅግ አነስተኛ የሆነችውና የጀበራ ማርያም ገዳም የተተከለችባት ደሴት ትገኛለች።

ደብረ ገሊላ ኢየሱስ ገዳም

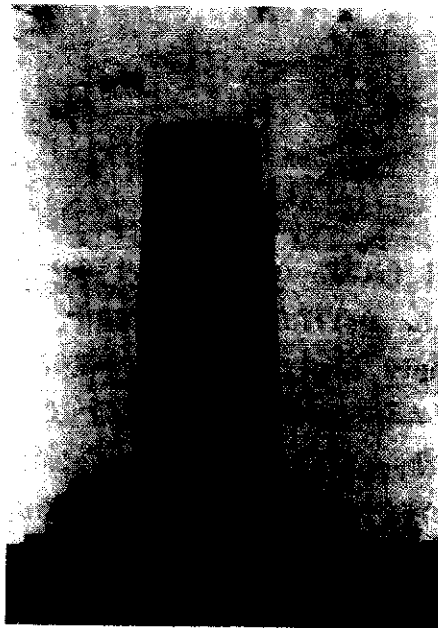
የጀበራ ማርያም ቤተክርስቲያን ባስገራሚ የኪነ ህንጻ ጥበብ የተገነባች ባትሆንም የሚያስገርመው ነገር የመነኮሳቱ ቁጥር ሁለት ብቻ መሆኑ ነው። የበሬ ግንባር በምታህል የእርሻ መሬታቸው ላይ በሚያመርቱት ዱባ ይተዳደራሉ።

ከጐርጐራ ወደብ የአንድ ሰዓት የጀልባ ጉዞ በኋላ በ16ኛው መቶ ክፍለ ዘመን የተሰራው የአጼ ሱስንዮስ ቤተመንግስት ፍርስራሽ ይገኛል። በቅርብ ርቀት ደግሞ አጼ ላሊበላ አስጀምሮት ነበር የሚባለው የስላሴ ዋሻና አጼ ሰይፈ አርዕድ ያስሯቸው ሁለት አድባራት ፍርስራሽ ይገኛል። የስላሴ ዋሻ በርካታ በሮችና ክፍሎች ያሉት ሲሆን ውስጥ ለውስጥ ረጅም ርቀት ያስኬዳል ተብሎ ይታመናል። የአጼ ሱስንዮስ ቤተመንግስት ፍርስራሽ ወደ ሚገኝበት ስፍራ ለመጓዝ ሌላው አማራጭ ከጐርጐራ ወደ ጐንደር በሚወስደው መንገድ የአበርጃ መንደርን ደቡባዊ አቅጣጫ ይዞ ከጃግራ ሚካኤል ጥቂት ርቀት መጓዝ ነው።

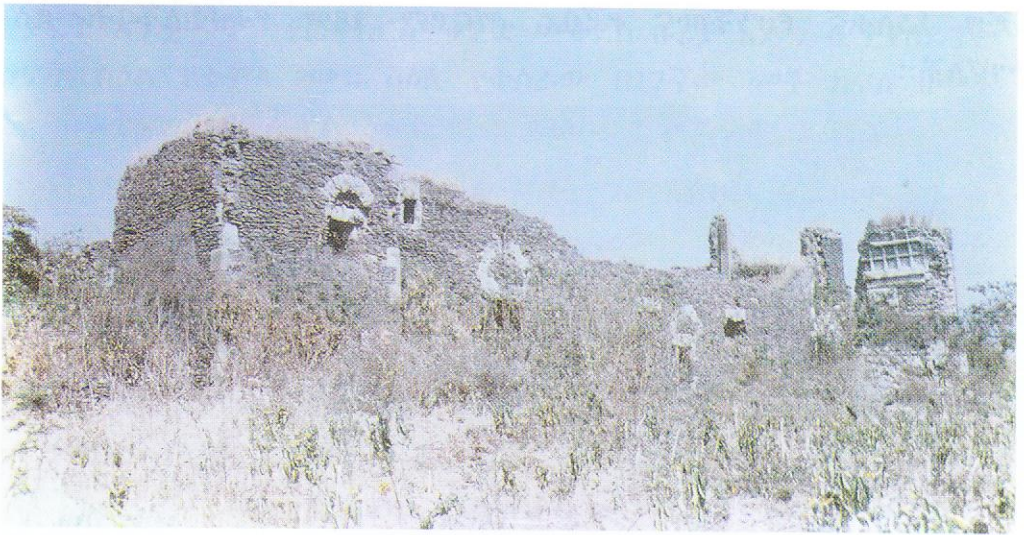

የአጼ ሰብንዮስ ቤተመንግስት
ፍርስራሽ፣ ጉርጉራ አካባቢ

በጉርጉራ አቅራቢያ የሚገኘው ሌላው የቅርብ ዘመን የታሪክ አሻራ የአርባ አምስት ደቂቃ የእግር ጉዞ ርቀት ላይ በተለምዶ «የሙሶሊኒ ተራራ» ተብሎ በሚጠራው ከፍተኛ አምባ ላይ የሚገኘው «የሙሶሊኒ ሀውልት» ነው። ከዚህ ስፍራ ሆኖ የጣና ሀይቅንና አካባቢውን ደህና አድርጎ መመልከት ይቻላል። በጠላት ዘመን ጣሊያን ካምፕ ሰርቶ አርፎበት ነበር። በዘመኑ ሰርቶት የነበረው ሀውልት እስከ ዛሬ እንደቆመ ይታያል። ሃምሳ ሜትር ርዝመት አለው።

«የሙሶሊኒ ሀውልት»፣ ጉርጉራ አካባቢ

የአጼ ሱስንዮስ ቤተመንግስት
ፍርስራሽ፣ ጉርጌራ አካባቢ

በጉርጌራ አቅራቢያ የሚገኘው ሌላው የቅርብ ዘመን የታሪክ አሻራ የአርባ አምስት ደቂቃ የእግር ጉዞ ርቀት ላይ በተለምዶ «የሙሶሊኒ ተራራ» ተብሎ በሚጠራው ከፍተኛ አምባ ላይ የሚገኘው «የሙሶሊኒ ሀውልት» ነው። ከዚህ ስፍራ ሆኖ የጣና ሀይቅንና አካባቢውን ደህና አድርጎ መመልከት ይቻላል። በጠላት ዘመን ጣሊያን ካምፕ ሰርቶ አርፎበት ነበር። በዘመኑ ሰርቶት የነበረው ሀውልት እስከ ዛሬ እንደቆመ ይታያል። ሃምሳ ሜትር ርዝመት አለው።

«የሙሶሊኒ ሀውልት»፣ ጉርጌራ አካባቢ

ማጠቃለያ

በዚህ ጽሑፍ ለማሳየት የተሞከረው «ታሪካዊው የጉዞ መስመር» ተብሎ ከተሰየመው የአገራችን አካባቢ በአማራ ክልል የሚገኙ ዋነኛ የቱሪስት መዳረሻ ስፍራዎችን ብቻ ነው። ይህም ክልሉ አለው ከሚባለው ዕምቅ የቱሪስት መስህብ ሀብት በጣም ጥቂቱ ነው። ጥልቅ ጥናት ያልተካሄደባቸው፣ ከቱሪስት አገልግሎት ሰጪ ድርጅቶች የራቁ፣ መሠረተ ልማቶች ባልተዘረጉባቸው ዘዋራ አካባቢዎች የሚገኙ ነገር ግን በተፈጥሮአዊ፣ ታሪካዊና ኪነጥበባዊ ውበታቸው ድንቅ ሊሰኙ የሚችሉ ቅርሶች በርካታ እንደሆኑ ይታመናል። በተጠቀሱት ላይ የተሰጠው ገለጻም ቢሆን መኖራቸውን ለመጠቀም እንጂ ዝርዝር ማብራሪያዎችንና ትንተናዎችን ያካተተ አይደለም።

በመጽሀፉ የተጠቀሱት ታሪካዊ ቅርሶች ታሪክና የሚገኙበት ስፍራ ከሃይማኖት ተቋማት ጋር የተያያዘ ነው። ለብዙ ሺህ አመታት በአገራችን የነበረው የፖለቲካ ስርአት በክርስቲያን አጼዎች ይመራ የነበረና አብያተ ክርስቲያናቱና ገዳማቱም በእነርሱ በጌ ፈቃድና ንቁ ጥረት የተስፋፉ በመሆናቸው ሂደቱ የታሪክ ውጤት ሆኖ በክልሉ በሚገኙ አብዛኞቹ ቅርሶች ነባራዊ ሁኔታ ላይ ተንፀባርቋል። ሃይማኖቱ የፖለቲካው አካል ነበርና በሁለቱ መስተጋብር ሳቢያ ቤተክህነት የቅርሶቹ ግምጃ ቤት ሆኖ ቆይታለች። ነችም። ስርዓቱን ለማጥናት የሚረዱ የመጀመሪያ ደረጃ መረጃዎች እስካሁንም ድረስ በአድባራቱና ገዳማቱ የሚገኙት በዚህ ምክንያት ነው።

ይህ ዕትም ምጣኔ ሃብታዊ ድርሻውና ጥቅሙ ከዕለት ዕለት በውል እየታወቀ የመጣውን የቱሪዝም ክፍለ ኢኮኖሚ ለማጎልበት በሚደረጉ ሁለንተናዊ ጥረቶች ውስጥ ሁነኛ ድርሻ እንደሚኖረው ይታመናል። የቱሪስት መስህብ ሃብቶች ባለቤት የሆነው የአማራ ክልል ከክፍለ ኢኮኖሚው ተጠቃሚ እንዲሆን ይህና መሰል የማስተዋወቅ ስራዎች መጠናከር ይኖርባቸዋል።

ወደ መስህብ ሃብቶች የሚወስዱ
መንገዶችን የሚያሳይ ካርታ

